

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Första Kammaren. N:o 12.

Onsdagen den 10 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 6 och 8 dennes samt protokollet för den 3 dennes, f. m.

Grefve Trolle Wachtmeister anhöll om ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckors tid från den 12 dennes, hvilket bifölls.

Företogs val af 24 valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige uti Riksbanken och Riksgäldskontoret jemte deras suppleanter; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Grefve <i>Beck-Früs</i>	med 73 röster,
Herr <i>Björkenstam</i>	” 73 ”
” <i>von Braun</i>	” 73 ”
” <i>Dahm</i>	” 73 ”
Grefve <i>Hamilton, H. B. A.</i>	” 73 ”
Herr <i>von Hofsten</i>	” 73 ”
” <i>Lenning</i>	” 73 ”
Grefve <i>Mörner, A. E. K.</i>	” 73 ”
Herr <i>Odelberg</i>	” 73 ”
” <i>Petre</i>	” 73 ”
” <i>Ribbing, C. C.</i>	” 73 ”
” <i>Rosensvärd</i>	” 73 ”
” <i>Wijkander</i>	” 73 ”
” <i>Bennich</i>	” 72 ”
” <i>Burman</i>	” 72 ”
” <i>Peyron</i>	” 72 ”
” <i>Asplund</i>	” 47 ”
” <i>Cassel</i>	” 46 ”
” <i>Croneborg</i>	” 46 ”
Friherre <i>De Geer, C. E.</i>	” 46 ”
Herr <i>Hallenborg</i>	” 46 ”
Grefve <i>Lagerberg</i>	” 46 ”
Herr <i>Nordenfelt, O.</i>	” 46 ”
Grefve <i>Sparre, N. G. A.</i>	” 45 ”

Första Kammarens Prot. 1875. N:o 12.

Företogs val af sex suppleanter för Kammarens valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige uti Riksbanken och Riksgäldskontoret jemte deras suppleanter; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Friherre <i>Hamilton, H. J.</i>	med 41 röster,
Herr <i>v. Strokirch</i>	41 ”
” <i>Widén</i>	41 ”
Friherre <i>Ramel</i>	41 ”
Herr <i>Caspersson</i>	41 ”
” <i>Beijer</i>	39 ”

sedan ordningen mellan de fem ledamöter, som erhållit lika antal röster, blifvit genom lottning bestämd.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Kongl. Maj:ts den 6 dennes bordlagda nådiga proposition angående ändring af nuvarande lydelse af 22 § Regeringsformen.

*Indragning af
Kommers-
kollegium.*

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 6 dennes bordlagda nådiga proposition angående indragning af Kommers-kollegium och inrättande i dess ställe af ett nytt embetsverk, benämndt Kongl. Styrelsen för handeln och näringarne.

Herr Rydqvist anförde skriftligen: Behofvet att fortfarande ega ett embetsverk för handeln och näringarne har 1874 års komité utredt på ett sätt som låter hoppas, att de rop om obehöfligheten af en dylik förvaltningsorgan, hvilka i senaste åren här och der låtit sig förnimma, skola varda förstummade, eller åtminstone förklinga utan att ådraga sig ringaste uppmärksamhet. I alla civiliserade länder finnas, fastän under olika former, sådana förvaltningsorganer, och det är icke det minst märkvärdiga, att flera af de stater, som bilda den Nord-Amerikanska Unionen, i senare tiden upprättat sina särskilda "Boards of trade", oberoende af den för Unionen gemensamma i Washington. Att helt enkelt indraga eller slopa ett förvaltande verk för dessa ärenden, som här fortlevvat i snart 250 år, utan att i dess ställe organisera ett annat med ungefärligen samma bestämmelse och åligganden, torde således numera näppeligen kunna ens sättas i fråga.

Hufvudfrågan är därför nu den: skall det hittills bestående Kommers-Kollegium, med *ansvarige* ledamöter, indragas och ersättas af en byråkratisk styrelse för handeln och näringarne, med en allena beslutande och ensam ansvarig chef, biträdd af *oansvarige* rådgifvare? Men innan jag går att uttala mina åsikter här om, tillåter jag mig att meddela en kort skildring af förhållandena vid Kommers-kollegii omorganisation 1831.

Sedan länge hade påyrkats, att de s. k. juridiskt-administrativa ärendena borde skiljas från kollegierna och handläggas af domstolarne. Beslut härom fattades 1828 och hade till följd, bland

annat, att Kommers-kollegii justitiedivision indrogs. Ensamt handelsdivisionen återstod således, och då så nyligen som 1825 Generaltullstyrelsen inrättats, var det nära till hands att, i ungefärlig likhet med denna, omorganisera Kommers-kollegium till en Styrelse för handeln och näringarne. Så skedde likväl icke, och skälen dertill voro, att tullstyrelsen, poststyrelsen — i senare tider telegraf- och jernvägsstyrelserna m. fl. — dels, hvar för sig, befattna sig med allenast en enda förvaltningsgren och därför icke behöfva, utom cheferne, flere än tvänne ledamöter, vanligen en för kansli- och en för kameralärendena; dels ock, att samtliga dessa styrelser i egentligaste mening äro förvaltande verk och hafva en praktisk verksamhet, som fordrar enhet i beslut; under det att åter embetsverket för handeln och näringarne har en *mångfald* af ämnen att behandla, ärenden af högst olika art och beskaffenhet, men ändock så sammanhängande, att de böra af samma embetsverk handläggas: ärenden, som fordra skyndsamt behandling och expedition, men ock sådana, för hvilkas tillbörliga utredande och bedömande sedermera erfordras, utom annat, mångsidig erfarenhet och den allsidiga pröfning af förhållandena, som af anvarige ledamöter i ett kollegialt embetsverk kunna förväntas.

Vid reorganisationen 1831 bibehölls således den kollegiala formen. Man har emellertid icke alltid fäst sig tillräcklig uppmärksamhet vid den grundtanke, hvarpå nämnda års instruktion för kollegium är stödd. Denna grundtanke var, att Kollegium, med de rika materialier, som stodo detsamma till buds, borde först och främst (§ 1) göra sig fullt hemmastadt med ut- och inrikes handels och näringarnes tillstånd, med oafslätlig uppmärksamhet följa deras utveckling och ställa sig i spetsen för de behöfliga reformer, eller vidtagande andra åtgärder i en eller annan riktning, som tiden och omständigheterna kunde påkalla. Med andra ord: Kollegium borde först och främst uppträda *aktivt* till fromma för handeln och industrien, och vidare (enligt 2 §) i vederbörlig ordning behandla de mål och ärenden, som till detsamma inkommo.

Efter denna uppfattning af Kollegii i instruktionen tydligen uttalade bestämmelse och verksamhet, handlade ock den man, som författat nämnde instruktion och under åren 1826—1833 verkade såsom Kommers-kollegii president. Med rastlös ifver grep han in i en mängd förhållanden, som den tiden påkallade uppmärksamhet och åtgärder. Än sammankallade han möten af sakkunnige män till Norrköping för att rådgöra om lämpliga åtgärder för upphjelpandet af fårafveln och ullkulturen, än till Göteborg för rådgöring om hafsfiskets rätta bedrifvande, än till Eskilstuna för samråd om medlen att upphjelpa dervarande smidesmanufaktur, än till Stockholm, inför Kommers-kollegii protokoll, i hvarjehanda maktpåliggande frågor. Och resultaten af denna verksamhet, enligt andan i instruktionens § 1, blefvo förslagen till näringsförfattningar i liberal riktning, till konsulsstadga, inrättande af ulldiskont och ullkontor m. fl., hvilka alla, för *den* tiden lämpliga, gillades och uppbyros af den allmänna meningen. Också stod Kommers-kollegium på 1830-talet på höjden af anseende, och den

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

kollegiala formen för de inkomna ärendenas behandling var på intet sätt hinderlig för dessas skyndsamma handläggning. Många gånger besvarades Kongl. remisser samma dag de inkommit, hvilket afvenledes nu är fallet, och detta så tidigt, att Kongl. Maj:ts beslut samma dag kunde fattas och expedieras.

Så mycket om det förflutna. Det säger jag nu sjelf, att i ett så beskaffadt förvaltande embetsverk, som Kommers-kollegium, måste göromålen, i följd af tidsförhållandena, till en del undergå förändring, vissa grupper af ämnen försvinna, andra åter tillkomma. Så öfver allt, således äfven i Sverige, men deraf följer ingalunda, att den kollegiala formen numera ej bör anses vara tidsenlig. Tvärtom synes det mig, som skulle nya grupper af göromål, somliga af ganska svår beskaffenhet att behörigen utreda och bedöma, väl icke alltid, men ofta nog just fordra samverkan af flere för beslutet ansvarige ledamöter, eller med andra ord, att behandlas efter den kollegiala formen.

Emellertid är denna form nu utdömd af 1874 års komité, hvars åsichter i denna del Kongl. Maj:t i den föreliggande nådiga propositionen gillat. Jag skall nu öfvergå till granskning af de motiv, som af komitén blifvit anförda för Kommers-kollegii indragning.

I afseende häspå anmärker komitén, att Kollegium arbetar med tunga former, hvilket medför omgång och onödigt skrifveri samt behof af större tjenstemannapersonal; att de mest makt-påliggande göromålen, nemligen underdåniga utlåtanden, till ett antal nu för tiden af cirka 200 om året, ej erfordra kollegial behandling, samt att det kollegiala arbetssättet, hvilket, enligt komiterades åsigt, är rent af hinderligt i afseende å de mindre viktiga ärendena, vid behandlingen af de viktigare upptager ledamöternas tid mer än tillbörligt och föranleder en högst vidlyftig protokollsföring.

Hvad Kollegium härå genmält finnes i den Kongl. propositionen sålunda anfördt: "Kommers-kollegium har, uti sitt afgifna underdåniga betänkande, väl uttalat en på mångårig erfarenhet stödd öfvertygelse, att just vid afgifvandet af underdåniga utlåtanden i den mängd olikartade ärenden, som för sådant ändamål hänskjutits till Kollegium, samrådet samt känslan af gemensam ansvarighet och gemensam förbindelse att efter yttersta förmåga bidra till hvarje ärendes fullständiga utredande och derpå grunda förslag till ledning för den högsta myndighetens åtgörande, otvifvelaktigt gifvit ett bättre och tillförlitligare arbetsresultat, än genom sådana ärendens behandlande under annan form skulle kunnat ernås; hvilket ock bekräftades deraf, att, enligt hvad Kollegium under en ganska lång tidrymd haft tillfredsställelsen erfarat, Kollegii förslag, dess till- eller afstyrkanden, i de flesta fall lyckats vinna regeringsmaktens godkännande; men Kollegium har derjemte dels förklarar sig icke vilja bestrida, att flertalet af de mångartade ärenden, hvilka det tillhör Kollegium att handlägga, icke erfordrar kollegial behandling, hvadan också dessa ärenden i sjelfva verket, åtminstone under de senare årtiondena, icke blifvit

handlagda med någon sådan omständlighet, att de kunna i egentlig mening sägas hafva i nämnvärd mån inkräktat på embetsverkets tid för handläggningen af de mera omfattande frågorna; *dels ock*, ehuru det låge i sakens natur, att dessa frågor, uti hvilka vänligen underordnade myndigheter måste höras och upplysningar från olika håll infordras jemte det ofta för ämnets utredande erfordrades arkivforskning och särskilda studier, kräde en rymligare tid, och ehuru det torde få anses gifvet, att sådana frågors utredande måste, utan afseende å den administrativa form, hvarunder de behandlades, vara förenadt med tidsutdrägt, likväl å andra sidan funnit det icke kunnat förnekas, att det kollegiala arbetssättet betingade ett större rådtrum vid ärendets slutliga behandling.“

Till hvad Kollegium sålunda på grund af sakkännedom yttrat, ber jag att endast få tillägga några ord. Man kan indela de mål och ärenden, som Kommers-kollegium nu behandlar, i två grupper, de mer eller mindre maktpåliggande och sådana, hvarå ingen vigt egentligen ligger, de löpande, hvilken senare kategori utgör det största antalet. Det torde nu tillåtas mig nämna, att under min 46-åriga tjenstgöring uti ifrågavarande embetsverk, hvilken torde kunnat lemna mig någon erfarenhet i afseende å bedömande af denna fråga, har ännu icke någon ledamot funnits, som icke fullt uppskattat rättigheten, vigten och behovet af att vid alla viktigare ärendens behandling kunna påräkna erfarne och sakkunnige embetsbröders medverkan. Såsom referent måste hvarje ledamot af embetsverket studera sig in i målet, göra forskningar och efter bästa öfvertygelse framställa saken, men just sedan han framlagt förhållandena och sitt förslag till beslut, vidtager det egentligen ansvarsfulla. Det säger då sig sjelft, att, när flere äro för beslutet ansvarige, måste en hvar af dem åt saken egna all tillbörlig uppmärksamhet; blifva upplysningar af vigt, som för den föredragande ej varit tillgänglige, meddelade; olika åsikter i ett och annat hänseende framstälde och granskade; med ett ord: beslutet blir en produkt af den mest sorgfälliga utredning och öfverläggning af för detsamma ansvarige, erfarne och sakkunnige män. Byrå-chefen åter, i den isolerade ställning, hvaruti han sig befinner, har ingen att rådföra sig med, kan ej påräkna någons medverkan och är ej heller, såsom varande utan ansvar för beslutet, nödsakad att åt ärendet egna samma uppmärksamhet, som kollegiiledamöter. Den, som blott enda gång öfvervarit föredragning af viktigare ärenden i Kommers-kollegium, skall genast inse nödvändigheten af den kollegiala formen. Det händer icke så sällan, att Kollegium af Kongl. Maj:t får befallning att uppgöra förslag till en ny författning. Jag ber Herrarne besinna hvad det vill säga, att framlägga ett sådant förslag, hvilket, under antagande af att den föreslagna styrelsen kommer till stånd, kan, derest det af verkets chef gillas, komma att ingå till Kongl. Maj:t utan all retouchering. Min öfvertygelse är sålunda den, att upphörandet af det kollegiala behandlingssättet af de viktigare ärendena skall otvifvelaktigt medföra sämre resultat än hittills, d. v. s.

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

mindre sakrika utredningar och för regeringen mindre vägledande tillstyrkanden. Den nu gemensamma ansvarigheten för beslutet bör icke heller i min tanke öfvergifvas, om ej i högsta nödfall.

Deremot vill jag till fullo erkänna riktigheten af hvad komiterade yttrat angående omgången i det onödiga skriferiet m. m. i afseende å det stora flertalet ärenden, nemligen de löpande. Men allt detta kan lätteligen afhjelpas genom en förändrad arbetsordning. Om det t. ex. föreskrifves att alla skeppslistor, alla statistiska uppgifter, utan undantag, qvittenser, patentbevis med flera skola, sedan de intagits i registratorns diarium, genast af vederbörande der qvitteras, i stället att, såsom nu vanligen tillgår, öfverlemnas till och intagas i referenternas rotlar, föredragas, omförmälas i protokollet, intagas i dagdiarium och så remitteras till vederbörande, som skola dem handlägga, skulle för allra största delen af dessa löpande ärenden besparas tid och mycket skriferi, som nu verkligen är onödigt.

Sedan jag sålunda redogjort för de skäl, hvarpå jag stöder min öfvertygelse, att den föreslagna nya styrelsen skall komma att blifva mindre väl kvalificerad för de viktigare ärendenas behandling, öfvergår jag till frågan, huruvida det ändock ej skulle kunna vara skäl att, med afseende å kostnaden, sätta en styrelse i Kollegii ställe. Frågan ställer sig då sålunda, att den nu gällande staten för Kollegium, med inbegrepp af manufakturdiskontens tjänstemän, slutar med en summa af 89,230 kronor. Den af komiterade uppgjorda stat slutar åter med 67,900 kronor och den af Kongl. Maj:t föreslagna med 65,000 kronor. Härvid ber jag då först få anmärka, att Kollegium, hvilket väl bör anses opartiskt, då det förutsättes att vederbörande, hvilka hafva fullmakt å sina tjänster, hafva rättighet att komma på indragningsstat, med stöd af sin sakkännedom förklarar, att det af komiterade föreslagna antal tjänstemän är otillräckligt för att medhinna ärendenas behandling. Och än mera blefve detta fallet enligt Kongl. Maj:ts förslag. Det föreslagna antalet af ordinarie embets- och tjänstemän är också betydligt mindre än det nuvarande, äfven om jag afräknar de i manufakturdiskont-kontorets tjänst anstälde. Man bör dock observera att komiterade föreslagit 8,000 kronor och Kongl. Maj:t 9,400 kronor till aflöning åt extra biträden, under det att nu endast 2,400 kronor äro anslagna för samma ändamål. Meningen härmed torde nu vara, att i stället för kanslister och kammarskrifvare, hvilka hittills varit lägsta gradens tjänstemän på ordinarie stat, skola tillsättas amanuenser, de der åter stå i ett alldeles eget förhållande, äro verkliga amfibier; ty de hittills i Kongl. Maj:ts Kansli anstälde hafva blifvit tillsatte af vederbörande departementschef på samma sätt som kopisterne i förra tider, men med den skillnad, att då kopisterne varit och äro ordinarie tjänstemän och såsom sådane upptagas i statskalendern, så äro amanuenserne deremot icke deri upptagna och skola väl således fortfarande anses såsom extra tjänstemän; antagligt är således, att antalet tjänstemän i sjelfva verket kommer att blifva icke obetydligt större, än det i komiterades och Kongl. Maj:ts förslag till stat

angifna. Hvad kostnaden slutligen beträffar, så, om till den af komiterade uppgjorda stat, 67,900 kronor, lägges det belopp, hvilket skulle komma att utgå från indragningsstaten, så vida de af Kollegii embets- och tjänstemän, hvilka äro berättigade att på sistnämnde stat öfverföras, såsom troligt är begagna sig af denna rätt, eller 48,400 kronor, blir slutsumman 116,300 kronor, hvilken summa med det icke oväsentliga beloppet 27,070 kronor öfverstiger den nu gällande staten. Enligt samma beräkning och under samma förutsättning skulle den af Kongl. Maj:t föreslagna stat med 24,170 kronor öfverskjuta den nuvarande staten. Långt ifrån att någon besparing för statsverket skulle blifva att motse om Komiténs af Kongl. Maj:ts gillade förslag till Styrelseverkets organisation kommer till stånd, skall därför antagandet af detta förslag föranleda åtminstone för längre tid en betydligt ökad utgift för det allmänna.

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden, då ringaste anledning till förmodan saknas, att det föreslagna nya embetsverket skall kunna, hvad angår de mera viktiga ärendena, bereda det allmänna ens jemförligt, än mindre större gagn än det hittills befintliga Kommerskollegium åstadkommit, och då dertill lägges, att den föreslagna reformen, om den sättes i verket, otvifvelaktigt skall medföra ökade kostnader för statskassan, kan åtminstone jag, för min del, omöjligen inse nyttan och lämpligheten af denna reforms genomförande.

I afseende å öfverflyttningen af vissa ärenden till dels regeringen, dels andra förvaltande verk enligt komiterades förslag och Chefens för Civil-departementet anförande till statsrådsprotokollet, tillåter jag mig blott yttra, att det ej längesedan var fråga om afven Förvaltningens af sjöärendena omorganisation — till hvilken myndighet några af Kommers-kollegii ärenden skulle öfverlemnas — samt att, då man hittills sträfvat att minska antalet af mål, som skola behandlas och afgöras af Kongl. Maj:t, det ej torde vara skäl att nu öka dem.

Med en president i Kollegium, som är fullt vuxen sitt kall, hvilken således rätt uppfattar andemeningen i 1 § af 1831 års instruktion, handlar derefter och är i besittning af mannaålderns fulla kraft; och sedan sådana ändringar i arbetsordningen egt rum, som nyss påpekats, skall ett Kommers-kollegium, enligt öfvertygelse, otvifvelaktigt blifva för riket vida mer gagnande, än en så beskaffad styrelse för handeln och näringarne, som nu föreslagits. Med en dylik chef för verket, en dylik president, behöfves ej någon Consul des prud'hommes, och skall Kommers-kollegium utan tvifvel innan kort återvinna det stora anseende, som kom detsamma till del på 1830-talet.

Jag anhåller att detta mitt anförande må få till Stats-Utskottet åtfölja den Kongl. propositionen.

Herr Hedlund: I likhet med den siste talaren föreställer jag mig, att det är ganska tvifvelaktigt, huruvida ett embetsverk, uppriktadt på de af Kongl. Maj:t föreslagna grunder, skulle blifva

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

mera populärt än det nu varande Kommers-kollegium. Jag vill nu icke ingå i någon principiel utläggning af företrädet mellan embetsverk med kollegial form och sådana under generaldirektörer, men bör dock anmärka, att den kollegiala formen är den rådande i alla våra kommunala styrelseinrättningar. Fattigvårdsstyrelsen såväl i stad som på landet utgöres icke af en allena beslutande ordförande, utan af ett antal samrådande medlemmar. Skolstyrelser och mångfaldiga andra styrelser af administrativ och understundom äfven af exekutiv natur bestå af en ordförande och ledamöter, hvilka komma tillsamman och både besluta och verkställa. Man kan sålunda hysa åtskilliga betänkligheter vid att gå in på en s. k. monokratisk styrelseform, och vore denna antagen inom våra kommuner, skulle man sannolikt få ondt om ledamöter. Jag tror ej, att många skulle vilja deltaga i en fattigvårdsstyrelse, der beslutet fattades af en "monokratisk" ordförande, äfven om man eger rätt att reservera sig och uttala sin reservation till protokollet. För min del skulle jag ej ens vilja vara chef i en sådan styrelse. Men det var ej med denna sak jag ville taga Herrarnes tålamod i anspråk. Det var för en annan, nemligen den, att jag föreställer mig ett vi vuxit ifrån den åsigt, att staten skall träda emellan med ett embetsverk för att hålla näringar och industri vid lif. Jag hade föreställt mig att dels genom näringsidkarnes egen associationsförmåga, dels genom kommunernas sjelfstyrelsekraft man ej längre skulle göra anspråk på statens mellankomst, utan fast hellre göra ödmjuk anhållan att *slippa* statens förmynderskap. Jag tror mig i detta hänseende se en rätt märklig yttring uti Kongl. Maj:ts förevarande nådiga proposition. Man har benäget fäst sin omvårdnad på våra fiskerier, hvilka utan tvifvel äro en betydande näringsgren och väl förtjenta af statens uppmärksamhet. Olika åsigter hafva rådt, huruvida de böra ställas under Landtbruks-akademiens förvaltningskomité eller under en intendent för fisket. Man finner, att Chefen för Civildepartementet, med afvikande från det af komiterade afgifna förslag, uttryckligen sagt, att fiskeriintendenten för vestra kusten ej bör lyda under nämnda förvaltningskomité eller intendent. Om jag ej misstager mig, har detta uttalande ej skett utan en protest från vestra kusten af det enkla skäl, att fisket der står under Hushållningssällskapernas och en af dem antagen intendents tillsyn, hvilken intendent, till följd af den aflöning han uppbär från staten, jemväl är en statens tjänsteman. Nu kan man märka, att Göteborgs och Bohus läns samt Hallands Hushållningssällskaper icke vilja, att denna intendent skall ställas under den centrala styrelsen i Stockholm, utan under de lokala myndigheterna, och denna väg synes mig vara den rätta. Antaget att industriidkarnes vilja hafva någon samfärdhet för hela riket och känna behof af centralisation — hvarom jag dock är i hög grad tveksam, ty jag föreställer mig att våra näringar icke kunna ledas i centrala former, emedan de äro så olika på olika orter och hvarje yttring af korporativ kraft på näringslifvets område måste vara begränsad inom ett inskränktere fält än hela riket — så hemställer jag till

industriidkarne, att de må sjelfva skapa en centralmyndighet. Må de göra såsom bergsbrukarne i afseende å jernhandteringen. De hafva bildat sitt jernkontor, hvilket ej blott lemnar materielt bidrag genom försträckningar, utan äfven hjälper genom rådplågningar och åtgärder i administrativt hänseende, så att brukshandterings kraf fylles utan statens mellankomst. Hvad hindrar att andra näringsidkare göra på samma sätt? Till en sådan industriidkarnes sjelfverksamhet lemnar denna Kongl. proposition ett litet rum öppet, derigenom att Kongl. Maj:t säger, att, sedan den nya styrelsen kommit till stånd, skall den ordning bestämmas, hvari ombud för näringsarne och yrkesbildning skola träda i förbindelse med styrelsen och deltaga i dess embetsverksamhet. Detta synes mig vara en onvänd ordning. Näringsidkarne borde, om de finna sådant af nöden, genom delegerade från olika orter sammanträda, och taga initiativ till en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om icke genom bidrag af statsmedel eller genom en af Kongl. Maj:t utnämnd chef en central myndighet kunde komma till stånd. Initiativet härtill bör väl utgå från näringsidkarne och icke från en styrelse, som på ett hittills outransakligt sätt skulle sätta sig i förbindelse med näringsidkarne.

På grund af hvad jag nu anfört, och utan förbiseende af den uppoffring Herr Civilministern gjort af sin egen mening, då han föreslagit Kommers-kollegii upphäfvande och inrättande af en ny institution, har jag för min del största svårighet att föreställa mig, att det nya embetsverket kan blifva bättre än det nuvarande.

Herr Wallenberg: Jag hade ämnat yttra mig öfver denna viktiga fråga, men då Herr Chefen för Civil-departementet icke är synlig på Kammarens horisont, uppskjuter jag mitt yttrande till en annan gång. Jag föreställer mig nemligen, att den, som kontrasignerat den nu föredragna Kongl. propositionen, bör vara i tillfälle att undanrödja den tvekan, som i anledning deraf uppstått hos en och annan, och då det plägar tillåtas att i ett senare plenum få afgifva yttranden, som äfven åtfölja till Utskottet, ber jag att få begagna mig af en sådan rätt.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det förslag, som Kongl. Maj:t här framställt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af komiterade förordade förslaget, går ut på att i stället för Kommerskollegium inrätta ett embetsverk, bestående af en beslutande generaldirektör och tre föredragande byråchefer. Jag har gått igenom komiterades betänkande och den ganska omständliga och noggranna utredning, komiterade lemnat rörande de ärenden, som för närvarande handläggas af Kommers-kollegium. Jag måste emellertid tillstå att resultatet af denna min granskning blifvit ett annat än det, hvartill den talare kommit, hvilken först hade ordet. Han trodde att det skulle blifva en alldeles för tung börda, som man ville lägga på den nye generaldirektörens axlar; mig vill det deremot synas som om bördan blefve alldeles för lätt för att läggas på en generaldirektör, och jag kan icke heller få klart

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

för mig att det ändamål som åsyftas verkligen skall kunna vinnas genom en ensamt beslutande chef. Jag ber att få göra en anmärkning i sådant afseende, för hvilken jag hemtar stöd från komiterades eget betänkande. Komiterade yttra nemligen om den byråchef, som skall stå i spetsen för bergsärendena, följande:

“Värdet af specialinsigter vid behandling af samtliga frågor rörande de praktiska ärenden, hvilka en styrelse för handeln och näringarne har att handlägga, lärer väl icke af någon förnekas. Men väl torde deremot med skäl kunna ifrågasättas, huruvida det anspråk på speciel teknisk bildning, som må ställas på den af styrelsens byråchefer, hvars uppgift företrädesvis blir att handlägga frågor om grufvehushållningen och bergshandteringen, kan eller ens bör gifvas sådan utsträckning, att hans tekniska insigter äfven omfatta den oändliga mångfald af näringsverksamhet, som ligger inom manufakturernas, fabrikenas och slöjdernas vidsträckta område. Ett så omfattande anspråk, om det skall blifva annat än skenbart, torde knappast någonsin vid byråchefsp platsens besättande kunna iakttagas, då personer med den omfattande tekniska bildning, som åsyftas, om sådane ock undantagsvis finnas, svårigen torde vara villige att åtnöjas med de lönevilkor, staten för en byråchef lärer bevilja, och än mindre torde kunna förutsättas med sin företrädesvis utpräglade tekniska rigtning förena den embetsmannabildning och erfarenhet, som för byråchefsbefattningens handhafvande erfordras. Det är således, enligt komiterades tanke, fara värdt, att det uppställda anspråket på förening af vetenskaplig och teknisk bildning inom bergshandteringsens område med allmän teknisk bildning jemte erfordrerlig embetsmannabildning hos samma byråchef icke kan uppfyllas, men deremot, såsom alla öfverdrifter, skulle komma att verka menligt både på embetsverkets organisation och på dess framtida förmåga att motsvara de å detsamma ställda förväntningar. Vidare må ock erinras, att handhafvandet af statsbestyren i afseende å in- och utrikes handels och sjöfartens angelägenheter, lika väl som behandlingen af frågor rörande manufakturer, fabriker och slöjder, tager i anspråk förmåga att rätt uppfatta och bedöma det industriela lifvets yttringar och vilkor, utan att dock någon teknisk allmän bildning hos de byråchefer, som skulle utreda och handlägga frågor af förstnämnda beskaffenhet, ansetts vara erfordrerlig.”

Vid denna utredning af svårigheterna att hos en person finna förenade alla de insigter som skulle vara nödiga för denne byråchef, synes det mig som om man i stället för ordet “byråchef” skulle kunna sätta in “generaldirektör” och dermed hafva fått ett svar på frågan om möjligheten af att finna en person, som skulle vara i besittning af alla de egenskaper, som fordrades på denna plats. Då han skall vara ensam beslutande komma väl de speciela insigterna att sättas i bakgrunden, och det torde inträffa, att den beslutande understundom blir den minst kompetente. Det har icke alltid ansetts vara nödvändigt att ställa en dylik ensam beslutande chef i spetsen för ett embetsverk då man omorganiserat detsamma, och jag tillåter mig i sådant afseende hänvisa på Armé-

förvaltningen. I detta embetsverk finnes icke någon gemensam chef, men jag har dock ej hört att det haft några olägenheter med sig; vissa frågor behandlas af cheferne för de olika afdelningarne gemensamt. Måhända vore det icke omöjligt att göra något sådant äfven här. Jag kan nemligen icke föreställa mig, att det skulle vara något förnärmande för Chefen för Civil-departementet att få mottaga ett utlåtande, som helt enkelt vore under-tecknad af en byråchef, det kunde ju vara ganska bra ändå. Chefen för landtmäteriet hette en lång tid ej annat än öfverdirektör, men jag tror ej att det gick sämre för det. Jag tror således att det väl kan vara skäl för Stats-Utskottet att taga i betraktande, huruvida icke, just med afseende å beskaffenheten af de ärenden, som skola blifva föremål för det nya embetsverkets verksamhet, någon reduktion i den föreslagna apparaten låter sig verkställas utan att det hela deraf tager skada. I sådant fall kan jag ej tro annat än att de nuvarande föredragandena på de särskilda afdelningarne skulle vara lika förpligtade som tjenlige att fortfarande bestrida sina göromål såsom hittills. Ett egendomligt förhållande, som jag ej kan underlåta att påpeka, är att föredraganden af bergsärenden, hvilken på förslag af Kollegium, just fått patentärendena sig uppdragna, nu, då Kollegium skall yttra sig öfver komiterades förslag, förklaras icke kunna hinna med mera än bergsärendena; det ligger en motsägelse häruti, som jag ej rätt kan fatta. Jag anholder att detta mitt yttrande måtte få åtfölja den Kongl. propositionen till Stats-Utskottet.

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr Carlson: Det är icke min afsigt att nu ingå i den stora frågan, huruvida den kollegiala formen har företrädet framför den af komiterade för det ifrågavarande embetsverket föreslagna; denna fråga torde rätteligen böra sparas till ett annat tillfälle. Efter de upplysningar, jag förskaffat mig om den föreslagna förändringen, synes mig densamma vara ändamålsenlig och egnad att återgifva detta embetsverk den aktade ställning i afseende å näringarne, som detsamma, såsom den förste talaren med rätta erinrade, fordom under särskilda tider intagit. Min afsigt är nu att få fästa Stats-Utskottets uppmärksamhet å en punkt i den Kongl. propositionen, hvilken, ehuru fristående, likväl är af mycket stor vikt.

Det finnes en gren af den allmänna undervisningen i vårt land, hvilken ännu icke på långt när blifvit så utvecklade som den borde vara, det är den tekniska undervisningen. Denna undervisning står i det närmaste sammanhang med sjelfva industriens utveckling, och ett kraftigare medel att befrämja denna eger icke staten än befrämjandet af den tekniska undervisningen.

Denna har tre hufvudgrenar. Det fordras först och främst ett högre läroverk för ingenjörer, konstruktörer och vetenskapligt bildade industriidkare i allmänhet; vidare skolor för den stora

Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)

mängd af verkmästare och arbetsföreståndare, som skall bilda så att säga underbefalet inom denna verksamhetsgren, och slutligen, såsom icke minst viktigt, läroanstalter, der teknisk undervisning meddelas åt arbetarne, så väl i fabrikerna som i handtverken. Den förstnämnda af dessa tre grupper kan till en viss grad själf sörja för sin utveckling, men för de båda andra fordras det obestridligen att staten träder emellan.

Så vida detta är sant — och det bekräftas af alla länders erfarenhet och af de åtgärder hvarje stat i detta afseende vidtager, så är det äfven oeftergiffligt att en *styrelse* finnes, som kan leda utvecklingen i den rätta riktningen. En sådan styrelse bör stå i en oafbruten vevsverkan med liknande embetsverk i orterna; den bör befrämja uppkomsten af arbetareskolor, hvilka borde finnas i hvarje medelpunkt för industrielt lif och hvilka, der de finnas, visat sig verka i hög grad lifvande, den bör granska och godkänna undervisningsplaner, pröfva och fastställa utgifts-stater, den bör sörja för att tjenliga lärare utbildas i det ena eller andra ämnet, den bör derjemte äfven, så vidt möjligt är, anskaffa lämplig undervisningsmateriel.

Hela denna mångsidiga oafbrutna verksamhet är i den Kongl. propositionen lagd i händerna på *en enda* tjänsteman, hvilken tillika har att förestå ledningen af de till *bergshandteringen* och patentväsendet hörande ärenden. Detta är mer än en människas förmåga kan omfatta, och det strider för öfrigt mot själfva ändamålet att lägga så beskaffade göromål i händerna på en person, som i öfrigt hufvudsakligen har administrativa bestyr. Det finnes väl i statsrådsprotokollet en lätt antydning om att detta skulle vara afhjelpat derigenom att ombud från industriidkarne äfvensom från teknologiska institutet någon gång tillkallades till embetsverket. En sådan tillfällig närvaro kan dock omöjligen ersätta den fortgående verksamhet, som tillhör en sådan styrelse. Styrelsen måste nemligen vara försedd med tekniska insigter och med insigter i undervisningens natur. En sådan styrelse fordrar i själfva verket en samverkan af flera personer, af hvilka en har företrädesvis konstnärliga, en annan tekniskt-vetenskapliga insigter, på sätt i det komitéförslag, som är afgifvet angående den lägre tekniska undervisningen, närmare är utveckladt.

Den Kongl. propositionen omtalar med rätta förhållandena i Würtemberg, hvilket land vid senaste verdensutställning var i tillfälle att framvisa de välgörande verkningarne af en så beskaffad undervisning. Würtemberg har i sin ordning i detta hänseende lärt af Belgien. Jag har varit i tillfälle att på ort och ställe själf taga närmare reda på förhållandena med den tekniska undervisningens ordnande i Würtemberg, och kan på grund deraf intyga, att dessa förhållanden der äro helt olika med hvad man här afsett. I Würtemberg finnes ett embetsverk för handel och slöjder, men styrelsen öfver de tekniska skolorna är anförtrödd åt en Kongl. kommission, som står jemnsides med styrelsen och har samma ordförande samt en eller annan ledamot gemensam, men för öfrigt på sätt och vis är fristående från densamma.

Af nu i korthet anförda skäl synes det mig vara högst önskligt att man vid ett tillfälle, då en omorganisation är i fråga, ville tillgodose detta viktiga ändamål. Om det ock endast vore en kort tid, som den nya inrättningen komme att ega bestånd, så är det likväl af vigt just för den nu kommande tiden, att man fäster afseende vid dessa förhållanden. Det är därför som jag anhållit att med dessa ord få hemställa, det Stats-Utskottet vid anslagens bestämmande ville taga hänsyn till att den tekniska undervisningens behof tillgodoses.

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Herr von Ehrenheim: Då en högt aktad talare, som här yttrat sig, tyckt sig finna en motsägelse mellan komiténs förslag och dess motiv, och då jag haft den äran att deltaga i komiténs arbeten, har jag trott mig böra med några ord bemöta denna anmärkning. Han ansåg att den obenägenhet, komiterade uttalat för att på den så kallade tredje roteln, eller den som har bergs-ärendena, äfven lägga en stor del af öfriga ärenden, skulle motiverats dermed att så vidsträckta insigter, som dertill skulle vara erforderliga, svårligen kunde vara att förvänta förenade hos en person. Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten på den olika ställning, hvaruti bergshandteringens representant inom kollegium eller den föreslagna styrelsen befinner sig, jemförd med den ställning, hvari de öfriga näringarnes representanter befinna sig. Den förre har en särskild stat under sig; och genom grufvestadgan åligger det honom att ingå i direkt pröfning af tekniska angelägenheter. Någon dylik skyldighet åligger ingen af de andra, utan deras åligganden gå hufvudsakligen ut på det statsekonomiska sammanhanget mellan näringarne och statslifvet i allmänhet. Att bördan för den nye generaldirektören skulle blifva så lätt, hafva kommitterade icke trott, tvärtom hafva de förestått sig att det skulle erfordras ganska utmärkta och framstående egenskaper hos en sådan person för att han verkligen skulle kunna inom det så ofantligt vidsträckta fältet utöfva hela den gagnande verksamhet, man af honom kunde fordra. Att bördan återigen skulle blifva så tung att man icke skulle kunna finna någon som kunde uppbära densamma, såsom en annan talare ansåg, kan jag ej heller finna och vill i sådant afseende endast påminna om att ändå mycket mera är förenadt hos chefen för Civil-departementet. Mot en sådan anordning, som en talare tycktes förorda, eller en upplösning af kollegium i flera fristående byråer, hvar och en med sin beslutande chef, hafva komiterade i sitt betänkande anført, att, då *en* person svårligen skulle kunna ensam både bereda och afgöra de ärenden, som hörde till hans byrå, utan dertill fordrades två personer på hvarje byrå, blefve en dylik anordning dyr. För öfrigt tror jag lika med den talare, som sist yttrade sig, att ett centralt embetsverk för handel och näringar är i hög grad af behofvet påkalladt och att man får ångra, om man icke i en eller annan form bibehåller en sådan inrättning, hvarmed jag dock ingalunda vill hafva sagdt, att staten på ett direkt sätt bör ingripa i näringslifvet. Hvad slutligen angår den siste talarens

*Indragning af
Kommers-
kollegium.
(Forts.)*

yttrande om den tekniska undervisningen, ber jag att få angifva komiterades ståndpunkt i denna fråga; komiterade ansågo sig skyldiga att ställa sig på den närvarande lagstiftningens basis, och då det förslag till en styrelse för den tekniska undervisningen, som af en annan komité utarbetats, var sammanbundet med en mycket stor utsträckning af den tekniska undervisningen, ansågo komiterade sig icke böra särskildt fästa afseende vid detta förslag, som icke heller vid tiden för afgifvandet af komiterades betänkande varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Det vill synas mig som om komiterades åsigt, att frågan om en mera omfattande styrelse för den tekniska undervisningen icke genom ett bifall till komiterades förslag borde anses definitivt afgjord, i viss mån äfven omfattats af Kongl. Maj:t, åtminstone att döma af på sidan 22 i den Kongl. propositionen förekommande yttranden.

Öfverläggningen förklarades slutad, och den Kongl. propositionen jemte yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 6 dennes bordlagda nådiga propositioner:

1:o om anvisande af medel för Sveriges deltagande uti 1876 års verldsutställning i Philadelphia;

2:o angående pension å allmänna indragningsstaten för Löjtnanten vid Vesternorrlands Beväringbataljon Knut Isaak Harald Arvid Silfversparre vid afgång ur krigstjensten;

3:o angående pension å allmänna indragningsstaten för Löjtnanten vid Kalmar regemente m. m. Emerik Ruuth vid afgång ur krigstjensten;

4:o angående afsöndring af jord från indragna fänriksbostället Snopptorp, N:o 1, för ny folkskolebyggnad i Jäders församling af Södermanlands län;

5:o angående rättighet för Andre Kapitenen vid Andra Lifgardet Ernst Fredrik Edholm att vid afskedet komma i åtnjutande af fyllnadspension enligt Kongl. brefvet den 9 Februari 1858;

6:o om förhöjd pension åt Lotsdirektören C. B. Lilliehöök vid afskedstagandet;

7:o angående anslag till bestridande af kostnaderna för Sveriges deltagande i en internationel geografisk kongress och utställning i Paris; samt

8:o angående ökad anslag till länsveterinärer samt för veterinärundervisningens behof.

Föredrogos och bifölls Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 24, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angå-

ende utbyte af jord mellan Kronan och Stockholms stad för utvidgning af Stallgatan å Blasieholmen.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts skrifvelse med öfverlemnande af förteckningar öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 26, i anledning af väckt motion om förklaring af hvad vid markegångstaxornas tillämpning rätteligen må med ordet "afradsgild" förstås, samt med förslag till åtskilliga iakttagelser i afseende å markegångssättningen.

Föredrogs och biföllos Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående eftergift till förmån för enkan Emelie Westerland i Gullspång och modehandlerskan Adèle Thorsséen i Skara af Kronans rätt till danaarf efter enkan Amalia Thorsséen från Sjöbo; samt

N:o 28, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående eftergift till förmån för åkaren Erik Gustaf Qvarnströms hustru, Anna Charlotta Larsson, af Kronans rätt till danaarf efter arbetskarlen P. G. Kjelström.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 29, i anledning af väckt motion angående utfärdande af en författning derom, att afhandlingar om försäljning af åbo- äfvensom skatterätt till under bruk skatteköpta hemman få mellan åbo och bruksgare uppgöras.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Lag-Utskottets den 6 dennes bordlagda betänkande N:o 6, i anledning af återremiss utaf Utskottets utlåtande N:o 2, om Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa §§ i sjölagen.

Föredrogs Andra Kammarens den 6 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 97, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5, angående väckt fråga

om rättighet för församlingarne i Lunds stift och Halland att under vissa vilkor förfoga öfver den till klockarne nu utgående helgonskyld.

Herr Bennich: Jag får hemställa, att Kammaren måtte besluta att öfverlemna detta protokollsutdrag till behandling af Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 1.

Denna hemställan bifölls.

Vid föredragning af Banko-Utskottets den 8 dennes bordlagda memorial N:o 9, med förslag till omröstningsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om bankovinstens användning, godkände Kammaren den föreslagna omröstningspropositionen.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 1 och 3 dennes bordlagda utlåtande N:o 5, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändring i Kongl. förordningarne den 21 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om landsting.

Härvid anmälde sig och yttrade

Grefve Horn: I det utlåtande, som nu föreligger till behandling, har Lag-Utskottet skilt mellan de tre motioner, som blifvit väckta angående ändring i det uti 11:te § af Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet förekommande stadsgandet om den kommunala rösträtten. Dessa motioner eller, rättare sagt, det beslut, som Kammaren angående hvar och en af dem kommer att fatta, kan vara beroende det ena af det andra; och jag får på denna grund hemställa, att utlåtandet, så vidt det rör Herrar Anders Perssons, Asklöfs och Hübinettes motioner, måtte i ett sammanhang föredragas samt blifva föremål för öfverläggning och beslut.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, huruvida Kammaren, på sätt *Grefve Horn* föreslagit, behagade besluta, att förevarande utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande, dock med iakttagande deraf, att första och andra punkterna i ett sammanhang behandlades; hvilket bifölls.

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.

1:sta och 2:dra punkterna.

Grefve Horn: Sedan de nya kommunallagarne utkommit och börjat tillämpas, hafva nästan vid hvarje riksdag flera särskilda motioner blifvit väckta, åsyftande ändring i dessa lagar, synnerligast

ligast i de punkter, som angå den kommunala rösträtten. Dessa § 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet. (Forts.)
 motioner hafva utgått från en viss fraktion inom riksdagen och haft till mål att nedtrycka de större kommunalintressenternas rösträtt till förmån för, om jag så må uttrycka mig, medelintresset. Nu är frågan, huruvida det finnes giltig anledning till dessa, så att säga, nödrop. Jag tror det icke, åtminstone icke i väsendtlig mån. Efter min åsigt kan skäl till klagan icke finnas i mer än en enda omständighet, den nemligen: att i vissa kommuner, till ett antal af 54, en enda medlem kan öfverrösta alla de öfriga röstegande. Deri ligger likväl icke någon obillighet i principen, ty den till grund för 11 § lagda princip, att hvar och en eger att rösta i förhållande till sitt intresse i kommunen, måste anses riktig, men i sina följder medför detta förhållande ett ondt, ty en kommunalmedlem kan derigenom, jag må så uttrycka mig, tyrannisera de öfriga; han kan till sin fördel inverka på, ja bestämma kommunens beslut till de andres skada eller åtminstone mindre fördel. Dertill kommer att, då en kommunmedlem har så vidsträckt rätt, det väl icke kan nekas, att de öfrige kunna blifva liknöjde, ja, till och med, om uttrycket må tillåtas mig, förfäade samt intagna af bitterhet mot en sådan maktfullkomlighet.

Det är endast detta förhållande i den kommunala rösträtten, som jag anser behöfva omregleras, men det är tillika min åsigt, att en sådan omreglering bör ske med största varsamhet, ty af det sätt, hvarpå den kommunala rösträtten är bestämd, beror så oändligt mycket i så väl kommunalt som politiskt hänseende. Och vi i denna Kammare böra tillse, att det konservativa intresset så mycket som möjligt bevakas mot dess motsats. Frågan gäller nu, huru denna obillighet bäst skulle kunna förekommas.

Här föreligga åtskilliga förslag, bland dem ett af Herr Anders Persson samt ett annat af Herr Asklöf, båda åsyftande införande af en graderad röstskala. Granskar man denna röstskala, finner man, att den lemnar största fördelen åt dem, som hafva 100 fyrkar, eller med andra ord 100 röster. Men den är äfven ganska fördelaktig för alla, hvilkas röstetal icke öfverstiger 1,000, enär det beräknas *en* röst för 10 fyrkar till och med 1,000, hvarefter rösträtten i betydlig mån afklippes, så att *en* röst motsvarar 100 fyrkar. Just häri ligger en orättvisa mot de större kommunalintressenterne. Och det är därför jag, i likhet med Utskottet, anser denna röstskala olämplig.

Öfvergår jag derefter till Utskottets förslag, finner jag, att tvänne röstmaxima blifvit iakttagna, nemligen ett relativt och ett absolut. Men äfven Utskottet har enligt min tanke gått för långt, då det såsom relativt maximum stadgat $\frac{1}{10}$ af kommunens hela röstetal och såsom absolut, att ingen må rösta för mer än tusen fyrk.

Om vi se på valstatistiken, som i detta hänseende lemna viktiga upplysningar, finna vi till exempel, att i en kommun vid namn Färsberg hela kommunens fyrktal uppgår till något öfver 55,000, hvaraf på en enda medlem belöper sig 20,129 eller mer än $\frac{1}{3}$. Skulle nu denne kommunalmedlems rösträtt inskränkas på det sätt

§ 11 i Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse på landet.
(Forts.)

som Utskottet föreslagit, skulle han icke ega att rösta för mer än 1,000 fyrk eller med andra ord omkring $\frac{1}{30}$ af kommunens hela fyrktal. Detta vore väl obilligt för den person, som måhända föder största delen af kommunen. Enahanda förhållande eger rum i Motala, hvars hela fyrktal utgör 86,000, medan Motala verkstad ensam eger 36,000. Med tillämpning af Utskottets förslag skulle Motala verkstad, som föder minst halfva antalet af kommunens medlemmar, i vissa fall erhålla endast $\frac{1}{40}$ af beslutanderätten inom kommunen. I alla händelser förebygger icke detta förslag det, som jag velat förekomma, eller att en medlem af en kommun kan öfverrösta alla de öfrige, ty jag vill såsom exempel anföra ännu en tredje kommun Bollerup, hvars hela röstetal utgör 4,551 och hvarest en enda medlem eger 4,431 röster. Om nu detta senare röstetal reducerades till $\frac{1}{10}$ det vill säga 445, skulle detta ändock öfverväga kommunens öfriga röstetal, 120.

Jag har i denna fråga reserverat mig mot Utskottets beslut, i följd af min nu uttalade åsigt, att en medlem i en kommun ej bör kunna öfverrösta de öfriga. I det förslag till förändrad lydelse af 11 § Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet, jag i sammanhang med min reservation framlagt, har jag ansett, att icke någon bör vid kommunalstämma kunna utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot hälften af återstående röstetalet inom kommunen, d. v. s. att ingen skulle ega utöfva rösträtt för mer än $\frac{1}{3}$ mot kommunens öfriga röstetal. Jag har trott mig härvid hafva gått så varsamt till väga, att ingen fara kan ligga i mitt förslags antagande. Vi veta alla, att en stor mängd röstegande icke begagna sin rösträtt och att på kommunalstämma vanligen icke ens hälften af de röstegande kommer tillstädes. Under sådana förhållanden tror jag icke, att det vore risk för den större intressenten i en kommun, om han endast egde $\frac{1}{3}$ af rösträtten. Det är väl sannt, att några få kommuner finnas, i hvilka röstberättigade finnas till endast mycket lågt antal. Så finnas inom 12 kommuner intill 15 röstegande inom hvarje, och i 20 andra kommuner uppgår de röstegandes antal till högst 20 i hvarje kommun. Men detta är ju icke många på ett antal af 2,354 kommuner, som finnas i landet, och jag tror, att äfven inom dessa få kommuner, der jag medgifver, att en sammanrotning lättare än annorstädes skulle kunna ega rum, tillämpningen af mitt förslag icke skulle medföra någon våda, ty der så stora intressenter finnas, är vanligen det öfriga fåtalet i mer eller mindre mån beroende af denne större intressent, vare sig såsom förvaltare, arrendatorer eller annorledes och till följd deraf i allmänhet med den förre lika intresserad.

På grund af hvad jag nu anfört, vågar jag yrka bifall till det i min reservation framställda förslag samt afslag å Utskottets hemställan, så vidt den afser ändring i gällande kommunallag för landet.

Medan jag har ordet, vill jag äfven nämna, att, i den händelse mitt förslag vunno pluralitet, det blefve en nödvändig följd deraf att jemväl vidtagna den ändring i 59 § af kommunallagen för landet, som Utskottet föreslagit.

Grefve af Ugglas: Jag har mer än en gång uttalat mina åsikter i denna fråga, som snart sagdt hvarje riksdag återkommer, och jag skall därför nu fatta mig kort. Först och främst får jag öppet förklara, att jag finner den här i fråga satta förändringen i den kommunala rösträtten, vare sig man betraktar frågan ur kommunens eller statens synpunkt, icke allenast onödig, utan till och med skadlig. Man har yttrat, att det stora antal röster, som i närvarande stund i vissa kommuner finnas på en eller ett par händer, minskar det allmänna intresset för de kommunala angelägenheterna. Detta kan man väl teoretiskt framhålla, men huru är förhållandet i verkligheten? Har väl, sedan kommunala rösträtten ändrades i städerna, något liffigare intresse för kommunens angelägenheter der visat sig? Och jag frågar, med afseende på landet, hvar finner man mesta intresset för kommunens angelägenheter? Männe der, hvarest rösterna äro någorlunda jemnt fördelade på en mängd smärre jordbrukare, eller i de kommuner, der det finnes ett fåtal, 2 eller 3, större jordegare, som utöfva ett mera öfvervägande inflytande? Det finnes efter min tanke endast en farhåga, som är berättigad af nuvarande förhållanden, den nemligen att åtskilliga större intressenter i en kommun kunna vilja derstädes införa inrättningar, hvilka visserligen kunna vara till nytta för kommunen, men äfven kunna tungt trycka på dess ekonomiska bestånd. Det finnes enligt min åsigt ett sätt att förebygga den våda, som deri onekligen kan ligga, och detta utan att röstskalan behöfver ändras. Detta sätt är att föreskrifva, att för besluts fattande i afseende å nya förslag, som åsyfta utgifter för kommunen, må erfordras icke allenast öfvervigt efter fyrktal utan äfven absolut majoritet af personantalet, samt att, om sådan majoritet icke vinnes, frågan bör till ny kommunalstämma uppskjutas och då icke kunna afgöras annat än dels genom förstärkt majoritet efter fyrktalet och dels med visst förhållande af de röstande personernes antal. Man förbiser dessutom, när man vill reglera denna sak, att i en kommun finnes ett intresse, som i närvarande stund icke är representeradt, men som likväl nära beröres af de beslut, som fattas. Jag menar arbetarens. Vill man lemna honom inflytande på kommunens angelägenheter, bör man icke stanna der man nu gör, utan utsträcka rösträtten ännu mer. Hvad den föregående talarens förslag beträffar, måste jag på det högsta motsätta mig detsamma. Han har yttrat, att deri ligger ingen fara, men faran ligger just deri, att man rubbar den princip, hvarpå det nu varande förhållandet hvilar. Och tror denne talare, tror Kammarerna, att, då man gjort ett sådant erkännande, man kommer att få stanna på den punkt, som den föregående talaren velat. Hufvudfrågan är här: skall man frångå den nuvarande principen? Och skall man verkligen göra detta, då tager jag lika gerna steget ut, ty då jag godkänt en annan princip, vill jag ej rygga tillbaka för konsekvenserna deraf. Ser jag saken ur politisk synpunkt, måste jag finna, att det alltid ligger en våda för samhället deri, att en enda samhällsklass' intresse har öfvervigt. Att under nuvarande förhållanden så redan är fallet, veta vi, och jag för

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

§ 11 i Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse på landet.
(Forts.)

min del vill åtminstone icke bidraga till att, staten till förfång, öka detta intresses inflytande.

Det är således på grund af kommunens eget välförstådda intresse samt med afseende på statens fördel jag yrkar afslag å Utskottets förslag.

Herr Wallenius: På grund af den erfarenhet jag har, tror jag mig kunna säga, att det egentligen är inom de kommuner, der en enda medlem kan öfverrösta alla de öfriga, som den största bitterheten mot nuvarande röstskala råder. Jag får därför förklara, att jag till alla delar instämmer i hvad Grefve Horn nu yttrat. Om man kan undanrödja den orättvisa, som ligger deri, att en enda person kan bestämma öfver hela kommunens väl och ve utan afseende på de öfriga medlemmarnes af kommunen önskan, tror jag att detta vore önskvärdt så väl i politiskt som ekonomiskt hänseende, ty i följd af nuvarande förhållanden råder alltid stor bitterhet mot den, som har stor öfvervigt mot de öfrige. Jag erkänner ganska villigt, att den, som skattar mer än en annan, också bör få utöfva vidsträcktare rösträtt, men jag vill icke utsträcka denna rätt så, att han helt och hållet kan dominera hela kommunen. Jag känner en kommun, der en af medlemmarne sjelf bestämt, att han skall ega rätt att utöfva bränvinsutskänkning inom kommunen, och han har derigenom förstört många generationer efter hvarandra. Detta är en mörk sida af saken, men jag erkänner att den äfven har en god sida, ty jag känner kommuner, der en person genom sitt öfvervägande röstetal borttagit bränvinsutskänkningen och sålunda på det högsta gagnat sin kommun. Ännu ett exempel på olägenheterna af nuvarande förhållanden vill jag anföra: inom en kommun har en enda person genom sin röstöfvervigt bestämt ett beslut, hvarigenom kommunen blifvit indragen i ett företag på 100,000 kronor, hvaraf följden blifvit, att kommunen sedermera haft en årlig utgift af 10,000 kronor.

På grund af hvad jag nu anfört instämmer jag i det af Grefve Horn framställda förslaget.

Grefve Mörner, Julius Oscar: Man må icke undra på, om en fråga sådan som denna årligen återkommer. Det ligger af naturen i människolynnet ett djupt rotadt begär att söka tillskansa sig de fördelar, som man möjligen tror sig kunna uppnå, då man är i saknad af hvad man önskar och tror skulle vara nyttigt att erhålla. Ett sådant slags begär ligger till grund äfven för det jemnt återkommande talet om ändring af den kommunala rösträtten; men om man eftersinnar, huruledes, efter de förslag, som hittills blifvit framställda, denna rösträtt skulle komma att ställa sig, befarar jag, att man snart skall få erkänna, att, om detta begär blir tillfredsstäldt för en klass för närvarande, det icke kommer att tillfredsställa en annan vida större klass; och jag tror icke, att den klass, som nu skulle erhålla denna rätt, eger nog kraft och förmåga att hindra en påträngning till ytterligare koncessioner, hvilka skulle framkomma och sannerligen temligen snart göra sig gällande. Gran-

skar man nemligen den förändring, som här är föreslagen, finner man, § 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet. (Forts.)
att inflytandet och maktöfvervigten inom kommunen skulle komma att nästan helt och hållet förflyttas till det antal röstegande, som har rösträtt för emellan 100 och 400 röster. Hvilken denna klass är, veta vi alla. Anser man då nyttigt och gagneligt att för någon kortare tid beslutanderätten inom kommunen — beslutanderätten i frågor, der kommunens beslut inverkar på statens angelägenheter — öfverflyttas i händerna på dessa personer, då måste man rösta för bifall till Utskottets förslag eller kanhända ännu bättre de förslag, som af Herrar Persson och Asklöf framställts. För min del skulle jag icke egentligen anse det vara så stor fara, om denna förändring i den kommunala rösträtten nu skedde; men den innebär icke några garantier för framtiden; ty, såsom af en talare blifvit anmärkt, bakom desse, hvilka genom denna förändring skulle erhålla det största inflytandet inom kommunen, befinner sig en vida större mängd af andre röstegande, hvilkas röster variera emellan 1—10, 10—50, 50—100 fyrkar; dessa skulle icke vara med den ifrågasatta ändringen tillfredsställda, utan från dem skulle snart en påtryckning komma så stark, att de andra, som fått röstöfvervigten, icke skulle ega kraft att motstå en sådan påtryckning. Då blir makten nedflyttad till en samhällsklass, som jag för min del önskar allt godt och vill tillerkänna alla rättigheter, som med samhällets väl äro förenliga, men i hvars händer jag ännu måste hysa tvekan att lägga ett så stort inflytande, som derigenom skulle komma att ske. Man har sagt, att detta icke är att befara, om man antager den modererade skala, som Utskottet uppgjort eller som af Grefve Horn i hans reservation blifvit framställd "högst hälften af återstående röstetalet inom kommunen", eller af en annan reservant, Friherre von Platen, föreslagits, eller "en femtedel af kommunens hela rösträtt". Man har ingenting att frukta, menar man, ty den begränsning af rösträtten, hvarom här är fråga, är icke annat än ett relativt och dessutom noggrant afvägd maximum. Detta är dock, såsom en ärad talare här förut sagt, att bygga på lösan sand; ty hvad är det, som utgör styrkan i den institution vi nu hafva? Jo! att den är bygd på en princip, hvars riktighet icke kan bestridas, eller att, i samma mån man bidrager till kommunens kassa, skall man ega rösträtt i kommunens angelägenheter. Man har anfört, att i 54 kommuner en enda person har öfvervägande rösträtt och kan helt och hållet förkrossa alla de öfriges rösträtt. Jag får tillstå, att jag beklagar att så är förhållandet; det vore bättre, om så icke vore, men om vi granska hvilka dessa kommuner äro, tror jag, att det är sådana der små kommuner, hvaraf det finnes en hel mängd, t. ex. i Västergötland, och om i dessa små kommuner en person skulle utöfva öfvervägande rösträtt, är det sannolikt därför, att han eger större delen af kommunen, i hvilket fall det torde vara berättigadt, att han får utöfva ett större inflytande i kommunens angelägenheter. Men har man sagt: i Norrland finnas exempel, att de stora bolagen med sin rösträtt kunna förtrycka jordegarna. Jag kan icke annat än beklaga, om så skulle vara förhållandet; men jag an-

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

tager, att antalet af sådana kommuner är mycket litet, och om man på rent allvar och på samvete frågar dessa kommuner, hvilken skada, som bolagen gjort i detta fall, tror jag, att man skall få till svar, att någon skada ännu icke skett, men *kan* möjligen ske. Jag har visserligen hört, att en sågverksegare begagnat sin rösträtt för att tillsätta en elektor för val till landtingsman; men hvad betyder detta, att *en* elektor tillkommit på sådant sätt, då i de öfriga socknarne så icke skett.

Det är vidare ett eget förhållande, om man granskar dessa kommunala redogörelser — jag har visserligen icke kunnat med noggrannhet granska dem alla, ty då hade jag säkerligen måst taga ledighet från öfriga riksdagsgöromålen; men jag har räknat igenom dessa tabeller på mångahanda sätt och funnit, att i de flesta af mig slumpvis uttagna kommuner hade de röstegande, som hafva emellan 1—50 röster, om de förenat sig, förmått kullvotera den, som efter tabellerna egt det högsta röstetalet. Detta bevisar, att, om de begagnat sin rösträtt, de också kunnat göra densamma gällande. Om de icke gjort det, måtte det vara deras eget fel. Jag tror således icke, att man kan lägga kommunalförordningen till last, utan att det beror på deras eget slarf och underlåtenhet, om de, såsom en talare här yttrat, blifvit för kommunens angelägenheter likgiltige.

Vidare synes det mig, att Utskottet skrifver litet besynnerligt. Man skulle tro, att i all lagstiftning man bör finna en laglig och rättvis grund; men Utskottet har erkänt, att vid denna förändring har Utskottet icke kunnat stödja sig derpå, då Utskottet i sitt betänkande sidan 3 säger:

“Då emellertid genom ett röstmaximum, som innefattar ett förklarande att vid den derigenom angifna gräns skattebidragen upphöra att på rösträtten utöfva inflytande, allenast en enda godtycklig bestämmelse skulle meddelas, under det genom en graderad röstskala ett nytt godtycke komme att med hvarje siffra i skalan lagbindas, anser Utskottet en lagstiftningsåtgärd i förra riktningen ega ett afgjort företräde framför en i den senare.”

Utskottet medgifver således, att antagande af detta röstmaximum innefattar en godtycklig åtgärd, och på denna grund skall lagstiftningen stödjäs. Jag tillstår, att en sådan grund för lagstiftningen har jag för min del aldrig älskat och kommer ej heller någonsin att älska; och då Utskottet redan från början stödjer sig på en sådan besynnerlig premiss, vågar jag antaga, att den slutsats, man vill bygga derpå, blir godtycket; men detta bör icke upphöjas till lag. Man har i detta fall åberopat förhållandet i städerna; men då man redan från början i afseende på städerna stödt sig på denna grund af en reducerad röstskala, så innefattade den förändring, som skedde år 1868 eller 1869, alls icke införande af något nytt, utan var endast en fortsatt tillämpning af en möjligen oriktig grundsats; men därför bör man väl icke nu framgå på denna bana. Dessutom torde det vara någon skilnad på förhållandet mellan städerna och landet. Skall man, som sagdt,

nu ingå på godtyckets grundsats, har man ett stort fält öppet för sig att marschera fram på och jag fruktar, att denna vandring blir allt annat än för samhället nyttig.

Hvad beträffar, att en sådan reducerad rösträtt, som blifvit ifrågasatt, skulle väcka större lifaktighet inom kommunerna, vågar jag påstå, att, så länge denna rätt skulle kvarstå oförändrad, hvarigenom makten tillfaller dem, som utöfva rösträtt för emellan 100—400 röster, samma anmärkning alltid skulle komma att göras från dem, som stå under denna skala.

Genom antagande af dessa förslag uppoffrar man den enda hållbara grund, som kan finnas, så framt man icke vill göra samhället till ett demokratiskt och måhända demagogiskt samhälle, der det kommer att röstas per capita och der de lägst stående skulle utöfva allt inflytande. Då man emellertid icke kan i sjelfva verket uppgifva några nämnvärda olägenheter af det närvarande förhållandet, bestrider jag på det högsta den nu ifrågasatta förändringen och yrkar således bifall till den första men afslag å den andra punkten i Utskottets förslag.

Herr Ribbing, Sigurd: Till en början ber jag få anmärka ett tryckfel i Utskottets betänkande, då det står i slutet på 13:de sidan, att Herr Ribbing reserverat sig c) *emot 5:te punkten*, hvilket skall vara *emot 7:de punkten*.

Om det tillåtes mig att öfvergå till sjelfva saken, eller de nu föredragna båda punkterna af Utskottets betänkande, så, om jag frånser de mera speciela anmärkningar, som blifvit gjorda emot hvarje förändring i den kommunala rösträtten, kunna de mera betydande anmärkningarne, så vidt jag funnit, reduceras till tre. Den första anmärkningen är, att hvarje förändring eller inskränkning i rösträtten är onödig, ja till och med skadlig; den andra, att dylik förändring skulle föra oss in på ett sluttande plan, der vi icke kunna stanna, förr än vi äro nere på omröstning per capita; och den tredje, att denna förändring är principiös, eller att man icke kan angifva något bestämdt skäl för den begränsning, som blifvit i fråga satt. Då jag icke reserverat mig mot det slut, hvartill Utskottet kommit i 1:sta och 2:dra punkterna af dess betänkande, utan endast mot den af Utskottet använda motiveringen, är det klart, att jag för min del gillar den i 2:dra punkten föreslagna inskränkningen af den kommunala rösträtten, ehuru jag stöder denna min åsigt på andra grunder än de af Utskottet förebragta. Af de grunder, jag för en inskränkning i denna rösträtt anser klara och obestriddiga, ber jag att först få fästa Kammarens uppmärksamhet på tvänne, som efter mitt förmenande ligga i kommunallagarne sjelfva. En föregående talare har visserligen påstått, att sjelfva principen för den kommunala lagstiftningen vore det i 11 § kommunallagen för landet förekommande stadgande angående rösträttens beräkning efter det en hvar åsatta fyrktal, d. v. s. efter den bevillning enligt andra artikeln, som en hvar har att erlægga till staten. Jag måste säga, att denna uppfattning hvilat på ett misstag; principen för den kommunala

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

§ 11 i Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse på landet.
(Forts.)

lagstiftningen är redan i 1:sta § uttalad i och med det der förekommande stadgandet, att kommunen eger att sjelf, inom lagliga gränser, besluta och bestämma om sina gemensamma angelägenheter, liksom ock detsamma sedermera i en mängd paragrafer utgör den tysta eller uttalade förutsättningen för hvad i dem föreskrifves. Kommunen är hvad man kallar en persona moralis; i samma ögonblick som, till följd af gifna stadganden om röstberäkningen, kommuner finnas — enligt den kommunala statistiken för år 1871 ej mindre än 54 — der en enda person eger laglig rätt att ensam bestämma kommunens beslut, eluderas och förvandlas i sjelfva verket första paragrafens bestämmelse, att en persona moralis skall i kommunens angelägenheter besluta, till att en persona fysica i stället blir den beslutande. Ty om äfven kommunens öfriga medlemmar få vara närvarande vid sammankomsterna och afgifva röster, så är principen dock i sjelfva verket upphäfd, då deras röster icke hafva någon betydelse. Till hvilken slutsats måste man då i detta afseende komma? Jo, till den, att enligt sjelfva principen för kommunallagarne rösträtten måste åtminstone så mycket inskränkas, att ingen medlem af en kommun får utöfva rösträtt för hälften eller öfver hälften af röstetalet, ty i annat fall skulle den grundregel upphävas, att kommunen sjelf, och icke någon enskild af dess medlemmar, bestämmer öfver kommunens angelägenheter. Det andra stadgandet i kommunallagen, som leder till en begränsning i afseende på rösträtten, är, att enligt 13 § ingen får på grund af fullmakt föra talan eller utöfva rösträtt för mera än en annan röstberättigad, under det dock 9 §:s 3:dje mom. tillåter en person att för ett bolag, bestående af huru många medlemmar som helst, utöfva rösträtt. Af dessa stadganden motsäger det ena det andra, då ett bolag är en förening af många personer, som företagit sig en gemensam affär. Enligt 13 § borde således ett bolag, för så vidt det består af flere än två personer, icke få utöfva sin rösträtt genom en enda af sina medlemmar; hvaraf den ovedersägliga konsekvensen blir upphörande af den enorma rösträtten i en persons hand, som nu finnes hos fullmäktige för bolag. Nu är emellertid att märka och erkänna, att ingendera af dessa två inskränkningar i rösträtten, hvilka såsom konsekvenser ovedersägligen framgå ur kommunallagarne sjelfva, leder så långt, som motionärerne begärt eller Utskottet tillstyrkt. Den ena leder, såsom sagdt, blott till att ingen bör inom kommunen få utöfva rösträtt för halfva eller mera än halfva röstetalet; den andra till att ingen bör få utöfva ett helt bolags rösträtt, så vida bolaget består af flere än två personer; och det frågas då, om några grunder finnas för att gå vidare i en sådan inskränkning. I detta hänseende är att till de båda anförda stadgandena i kommunallagarne lägga ett för närvarande frågas afgörande ganska viktigt faktum, det nemligen, att redan 1869 års Riksdag — och således äfven denna högt ärade Kammare — hvad städerna beträffar, beslutat en ganska skarp röstbegränsning, så väl relativ som absolut. Hvad var grunden till det då af Riksdagen fattade beslutet? Lag-Utskottet talade då om "billighet

och rättvisa“, och samma skäl anfördes vid ärendets afgörande åtminstone i Andra Kammaren. Hvad Första Kammaren beträffar, får jag erkänna, att jag, som då icke hade den äran att vara ledamot af denna Kammare, icke känner skälen för dess beslut i frågan. Emellertid är nu en sådan begränsning beviljad och godkänd för städerna; och jag kan för min del icke finna någon anledning, hvarför man icke, om man vill vara konsekvent, ock måste medgifva densamma äfven hvad landet beträffar. Man kan visserligen invända, att en sådan begränsning betyder så litet i städerna, der i de allra flesta fall allmänna rådstugans beslutanderätt är inskränkt till ett minimum, under det stadsfullmäktige hafva i uppdrag att sköta kommunens angelägenheter. Men denna invändning är för det första ej fullt exakt: det finnes en hel mängd städer, der beslutanderätten utöfvas vid allmän rådstuga. Dertill kommer för det andra, att, då man genom rösträttens begränsning i städerna de facto har lemnat ett erkännande af principens riktighet, blir konsekvensen hvarken mer eller mindre giltig derigenom att ärendena och användningen äro större eller mindre, flera eller färre. Dessa äro således de tre faktorer, som i min tanke böra tillerkännas ett väsendtligt inflytande vid bedömandet af förevarande fråga. Två af dem ligga i kommunallagarne sjelfva och utgöras af de konsekvenser, man ur dem kan draga i den den riktning, som den nu i fråga satta förändringen går; den tredje är ett föregående riksdagsbeslut i afseende på städerna, hvilket åter såsom konsekvens fordrar fattandet af ett åtminstone i viss mån dermed öfverensstämmande beslut hvad landskommunerna beträffar. Emellertid skulle vid de tvänne första af dessa grunder kunna anmärkas, att för inkonsekvenser i lagarne må lagstiftaren svara, dessa grunder binda alltså ingen annan; hvad åter angår 1869 års Riksdags beslut, har den siste talaren yrkat, att detta var ett oklokt beslut; och man påminnes dervid då om ett gammalt och bekant uttryck af en berömd politisk man och riddarhusstorhet, att man blir klokare för hvar dag — om man alltså förut begått ett misstag, är det dertill icke skäl att endast för konsekvensens skull göra flera misstag, utan det är bättre att rätta dem ju förr dess hellre. Om det således — det vore slutsumman af dylika erinringar — icke finnas andra skäl för den i fråga satta förändringen än de som möjliggöra argumentationen ur konsekvenserna i lagstiftningen och i föregående beslut, då må lagstiftarne se till, huru de kunna reda sig med inkonsekvenserna i förra hänseendet; i det senare försvinner det bindande i bevisningen i och med desavouerandet af bevisningsgrunden; i intetdera fallet behöfver man alltså låta sig föras vidare på en väg, som icke kan vara den rätta. Jag anhåller dertill att få framlägga ett skäl, af annan art än de hittills anförda, hvilket åtminstone för mig eger betydelsen af en positiv och direkt grund för den i fråga satta inskränkningen i rösträtt och derjemte lika väl är fullt lugnande med hänsyn till den så ofta framhållna faran af det sluttande planet, såsom egadt att verkligen gifva och utgöra princip för bestämmandet af samma begränsning. Enligt hvad jag öfver-

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

§ 11 i Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse på landet.
(Forts.)

tygat mig om, kan kommunens betydelse och natur hvarken, såsom i nu gällande kommunallagar, uttryckas genom en siffra, som angiver ett penningebelopp, tillskjutet i olika grad af olika personer, ej heller genom en annan siffra, som betecknar det antal individer, hvilka finnas inom kommunen. Vore det förra möjligt och riktigt, skulle kommunen endast blifva ett bolag; med det senare gör man den till blott en folksamling. Kommunen är icke ett bolag; hvilket redan bevisas deraf, att ledamotskap deri icke uppstår genom kontrakt, utan föreskrifves genom lag. Ett bolag måste vara tillkommet på grund af aftal och vid hvarje rättsligt aftal är *fritt* beslut och samtycke å kontrahenternas sida ett väsendtligt vilkor, så är här icke förhållandet. Icke heller motsäges kommunens betydelse af samhälle eller kan dess natur af bolag bevisas genom det stadgande, hvarmed kommunallagarne börja, beträffande kommunens rättsliga verksamhet och dennas omfång att kommunen eger att vårda sina "gemensamma ordnings-" och "hushållningsangelägenheter"; ty — för att ej tala om "ordnings-angelägenheter", som just bevisa det sagda — af det förhållandet, att de flesta kommunala angelägenheter medföra penningutgifter kan man lika litet leda sig till det antagandet, att kommunen skulle vara en gemensamt ingången affär, som man på den grund, att t. ex. barnauppfostran kostar penningar, har någon rättighet att draga den slutsatsen, att familjens *ändamål* är ett ekonomiskt. Är kommunen åter till sin natur och sitt väsende ett samhälle, och såsom sådan ett helt, hvars delar äro medlemmarne i deras verksamhet; då kan och måste dessa medlemmars verksamhet, det är deras rättigheter såsom medlemmar, alltså ock deras rösträtt, bestämmas efter deras förhållande till samhället i dess helhet och till de öfriga medlemmarne såsom äfvenledes berättigade medlemmar af samma samhälle: så att både det hela enligt sitt ändamål och hvar och en af medlemmarne i sin verksamhet inom detta kan bestå jemte de öfriga. I detta ändamål och medlemmarnes nämnda förhållande till detsamma *finnes* principen för bestämmande af deras kommunala rätt i allmänhet och rösträtt i synnerhet; utan hänsyn dertill *måste* åter samma bestämmelse blifva godtyckligt: emedan det berättigade i verksamheten just följer af dess betydelse såsom del i det hela. Men vidare och för det andra följer af kommunens ur nämnda natur och ändamål samt af medlemmarnes förhållande till densamma lika väl en på olika slag af verksamhet beroende och genom sådan framträdande gruppering och olikhet i intressen hos särskilda afdelningar af medlemmarne i förhållande till det hela, som äfven *en* i och med samma verksamhet bestämd och ådagalagd förmåga att deltaga i det helas angelägenheter. Liksom denna gruppering och olikhet i speciela intressen och i ådagalagd förmåga är ett faktum, följande af samhällets natur, hvilket derföre ock genom lagar lika litet kan utplånas som skakas, ökas som minskas, så medföra de och utgöra den enda viktiga principen för *olikhet* i rätt hos medlemmarne, dermed ock för olika rösträtt inom samma samhälle. Dermed vill jag icke neka, att denna olika verksamhet och derpå

grundad rösträtt kan exprimeras genom fyrktalet eller det olika bidraget till de gemensamma angelägenheterna, all den stund verksamheten och ändamålet tillika hafva en ekonomisk sida och erfordra materiella medel. Men den sålunda exprimerade olikheten blir då uttryck för och beroende af olika samhällelig ställning och tages hvarken på höft eller bestämmes uteslutande efter bidragets storlek. Gör man deremot detta uteslutande, då gör man också kommunen blott och bart till ett bolag. Låtom oss taga ett exempel från familjen, som också är ett samhälle och som också behöfver penningar till sin existens. Man och hustru hafva olika rätt inom familjen och i dess styrande, men ville man stadga, att denna olika rätt skulle beräknas efter det riksdalortal, som hvardera infört i boet, då vore ju detta en oerhörd ensidig plutokrati. Men precis denna ensidiga plutokrati ligger dock i de nu gällande stadgandena angående den kommunala rösträtten på landet.

Vill man således i denna fråga finna den rätta principen, så måste man alltid hafva för ögonen kommunens natur och ändamål såsom samhälle. Då åter ett samhälle består af delar, som stå i ett bestämdt förhållande till hvarandra och till det hela, så medför detta först och främst *mått*, det är *begränsning* af hvarje samhällsmedlems rätt och för det andra *proportion* mellan de olika olika rättigheterna hos de olika medlemmarne. *Mått* eller *begränsning* och *proportion*, detta är med afseende på rättigheterna de två säkra följderna af att tillhöra ett samhälle; endast den nakna kvantitativa additionen medför en obegränsad fortgång ända till principens egen negation. Då nu det af Lag-Utskottet framställda förslaget innebär ett steg, vid ordnandet och bestämmandet af den kommunala rösträtten genom lag, i den af mig angifna riktningen, *såvida* det för den sätter *gräns*, så har jag deltagit i detsamma. Så vida åter som Utskottet dervid *icke* utgått från kommunens natur af samhälle, så blir visserligen *bestämmandet* af gränsen blott konventionel liksom de anförda *skälen* för densamma bristfälliga, hvarför jag ock anført reservation mot motiveringen. Läger man en sådan synpunkt som den jag nu i dess grunddrag antydt, till grund för lagstiftningen i detta ämne, och icke någonting så ytligt som det blotta bidraget i och för sig, då eger man tillika just i den olikhet i speciel ställning och intresse hos särskilda afdelningar af medlemmar till det hela sådana garantier mot hvarje ren per capita-omröstning, att man kan vara fri från all fruktan för det sluttande planet. Ty i denna af mig påpekade synpunkt ligger just den grundsatsen klart uttalad, att de särskilda medlemmarne af kommunen skola såsom medlemmar i ett samhälle hafva olika rättigheter, indicerade genom deras olika verksamhet i samhället, och tillika en *sådan* olikhet, som för hvar och en medför den naturliga inskränkning, hvilken betingas af de öfrige samhällsmedlemmarnes berättigade anspråk att äfven deltaga i samhällets angelägenheter. Dessa, ur kommunens natur härflytande resurser mot absurditeten af en hvarje individ tillerkänd lika rösträtt skola ock utan allt tvifvel beagnas långt innan man hunnit ned till det fruktade slutet af

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

det sluttande planet eller antagande af den lika rösträtten, då ju denna står i direkt motsägelse mot grundsatsen sjelf.

Hvad åter beträffar orsaken, hvarför i Utskottets förslag både det absoluta och det relativa röstmaximum är upptaget, så ligger denna, såsom Utskottet sjelft i sin motivering framhållit, deruti, att det relativa maximum verkar mera inom de små kommunerna, det absoluta åter mera inom de stora till det ändamål, som med förslaget åsyftas, eller en begränsning af rösträtten. Detta är ofantligt lätt att inse, om man blott erinrar sig två saker, nemligen å ena sidan att i de större kommunerna finnas högst få, om ens några medlemmar, som hafva så stor del af hela röstetalet som $\frac{1}{10}$; i dessa kommuner verkar således det relativa maximum litet eller intet till den personliga rösträttens begränsning. I detta fall kan jag helt och hållet hänvisa till hvad af 1869 års Lag-Utskott blifvit sagdt beträffande städerna. Å andra sidan bör man, vid sjelfva frågan om rösträttens begränsning, ihågkomma, att det dock icke är fyrkarne som rösta, utan personerna, som rösta efter fyrktal. Håller man tillsammans dessa båda omständigheter, så är det sjelfklart att, om man stadgar, att fem personer icke få besluta för kommunen, men sex personer få göra det — hvilket är det föreslagna relativa maximum — så äro naturligtvis sex personer en mycket större del af hela antalet röstegande i en liten kommun, der detta antal t. ex. uppgår till 50, än i en större, der det t. ex. uppgår till 500. Det torde då ock vara tydligt, att, om man blott stadgar ett relativt maximum, måste oligarkien blifva mycket skarpare, ju större antal röstegande personer finnes i kommunen. Att för öfrigt icke genom det framlagda förslaget någon skarpare begränsning eller alltför stark omändring af hittills varande förhållanden i vanliga fall är att befara, torde Utskottet i sitt betänkande genom anförda exempel tillfyllest hafva ådagalagt, och det inses också lätt, om man jemför det här för landet föreslagna absoluta och relativa röstmaximum med det, som är antaget för städerna. I städerna är det relativa maximum $\frac{1}{50}$:del af röstetalet, för landet föreslås nu en $\frac{1}{10}$:del; i städerna är det absoluta maximum 100 röster, för landet föreslås nu 1,000 röster.

På de af mig anförda skäl får jag således för min del yrka, att Utskottets afstyrkande i första punkten och tillstyrkande i andra punkten måtte af Kammaren bifallas.

Herr von Gegerfelt: Såsom af det föreliggande betänkan- det synes, har jag reserverat mig mot andra punkten i detsamma, så vidt derigenom den kommunala rösträttens begränsning genom ett absolut maximum blifvit af Utskottet förordad. Jag är säker, att min åsigt i detta afseende äfven omfattas af pluraliteten inom denna Kammare, och jag anser mig därför nu icke behöfva närmare utveckla de skäl, hvarpå jag härutinnan stöder min mening. Deremot har jag icke kunnat finna mig föranlåten att frångå min förut vid flera tillfällen uttalade åsigt, att en begränsning af rösträtten genom relativt maximum är behöflig och billig för landet

liksom för städerna; och som mina skäl härtill äro i väsendtlig § 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet. (Forts.)

mån olika med den siste talarens, anhåller jag att härom få yttra några ord. Det har här yttrats, att den princip, som ligger till grund för den kommunala rösträtten, är, att hvar och en, som är medlem af kommunen, bör rösta i samma förhållande som han deltagit i utskylderna, och man har uttalat en farhåga för, att en rubbning i en så erkänd princip skulle innebära ett vådligt prejudikat och förorsaka påtryckningar till ytterligare och än mera vidtutseende rubbningar. Jag ber att få erinra, att den begränsning, som jag förordat, långt ifrån att innebära ett afsteg från denna princip om ett bestämdt förhållande mellan rösträtt och skattskyldighet, tvärtom just är en konsekvent tillämpning af densamma. Den, som har mera än hälften af kommunens hela röstetal, är i sjelfva verket ensam beslutande; men han är icke ensam betalande, och således komma skattskyldigheten och rösträtten vid ett sådant förhållande icke i den rätta proportionen till hvarandra. Det är ju klart, att, om en sådan person skattar så öfvervägande belopp, att han ensam betalar den allra största delen af de kommunala utskylderna, vore det icke billigt, om han kunde öfverröstas af några få, som tillsammans utgjorde endast en ringa del af utskylderna. Om åter hans skattskyldighet endast obetydligt öfverstiger hälften af kommunens hela skattebelopp, så är det å andra sidan obilligt, att han ensam beslutar gent emot den stora mängd, som skattar nästan lika mycket som han. Ett ordnande af den kommunala rösträtten bör således ske i den riktningen, att en rättvis fördelning i dessa båda afseenden åstadkommes; och detta dubbla mål vinnes efter min åsigt genom bestämmande af ett relativt röstmaximum. Angående bestämmandet af den härtill lämpliga siffran kunna naturligtvis olika tankar hysas; Utskottet har föreslagit $\frac{1}{10}$ af hela röstetalet, och jag anser icke skäl att yrka något annat. Hvarje sådan begränsning till en viss siffra måste till en viss grad blifva godtycklig; och den ärade talare, som anförde godtyckligheten såsom skäl för afslag, torde i många hänseenden få finna sig vid, att en sådan godtycklighet, der den ej kan undvikas, förekommer i lagstiftningen. Jag vill såsom exempel härpå anföra bestämmandet af myndighetsåldern; gränsen för densamma kan sättas olika, och en viss godtycklighet kan icke undvikas. Vill icke lagstiftaren gå in derpå, finnes ingen annan utväg än att antingen göra alla barn myndiga eller alla medelåldersmän och gubbar omyndiga. En siffra måste således bestämmas, och den måste äfven i förevarande fall blifva i viss mån godtycklig. År 1872 begärde Riksdagen en utredning af hithörande förhållanden; en sådan utredning har nu af Statistiska byrån blifvit lemnad, och man kan med tillhjälp deraf ganska klart bedöma, huru en begränsning af den kommunala rösträtten i olika fall skulle slå sig ut. Jag vågar för min del påstå, att en begränsning till en tiondedel af hela röstetalet icke förnärmar de stora röstegarnes rätt; ty om någon, såsom jag nyss vidrörde, skattar för så öfvervägande stort belopp, att det går till $\frac{9}{10}$ af hela röstetalet, så är han vid sådant fall i alla händelser ensam

§ 11 i Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse på landet.
(Forts.)

beslutande. I sjelfva verket blifver han det äfven med ganska mycket mindre antal röster; ty samtliga de mindre röstegarne lära icke mangrant vara närvarande vid sammanträdena och deltaga i omröstningarne. Jag anser således för min del Utskottets förslag, så vidt det angår det relativa röstmaximum, vara med billighet och rättvisa fullt öfverensstämmande. Grefve Horn har förklarat sig vilja med sin reservation tillgodose de konservativa intressena. Jag vågar dock påstå, att hans förslag går längre än Utskottets; ty då Utskottet föreslagit såsom maximum en tiondedel af hela röstetalet, vill han begränsa rösträtten till hälften af hvad de öfrige medlemmarne sammanlagdt ega. Enligt förra förslaget skulle den, som i det närmaste ensam måste bekosta kommunens utgifter, fortfarande blifva ensam beslutande; enligt det senare åter komme han åter att öfverröstas af några få med ringa skattskyldighet. Jag får således för min del yrka dels bifall till den första punkten, dels äfven bifall till den andra punkten med uteslutande af orden: "eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar bevillning för tio tusen riksdalers inkomst af kapital eller arbete."

Herr Wallenius: De två föregående talarne hafva så fullständigt utredt frågan, att jag icke har mycket att tillägga. Jag vill för min del gerna gå så långt som Utskottet föreslagit; men då jag icke tror, att ett bifall till detta förslag kan vinnas i denna Kammare, har jag ansett mig böra ansluta mig till den af Grefve Horn framlagda reservationen, under hopp att genom bifall till denna åtminstone något måtte blifva i frågan åtgjordt. Det har här yttrats, att den, som eger en så förkrossande röstmajoritet inom kommunen, att han ensam kan bestämma om de kommunala angelägenheterna, äfven eger de flesta hemmanen i kommunen och således vore berättigad till ett sådant öfvervägande inflytande. Jag känner en kommun, som består af omkring 40 hela hemman och der det fans ett ganska starkt intresse för de kommunala angelägenheterna. Men så hände det sig, att en person der inflyttade och köpte ett fjerdedels hemman; men han hade i öfrigt så stora inkomster, att han röstade öfver hela kommunen. Detta hade till följd, att det kommunala intresset småningom helt och hållet försvann, och den ifrågavarande personen blef i alla frågor den allena beslutande. Jag vill härmed icke uttala något klander mot denne individ; ty jag erkänner, att hans verksamhet ledde till mycket godt. Men förhållandet uppväckte dock i en viss grad bitterhet inom kommunen å de andras sida, som blifvit på sådant sätt uteslutna från att kunna hafva något inflytande på de gemensamma angelägenheterna. Jag anser för min del, att en person, som sålunda med mycket stora inkomster af kapital kommer in i en kommun, bör kunna nöja sig med att, såsom Grefve Horn föreslagit, rösta för en tredjedel af röstetalet; och jag tror, att det allmänna bästa bättre främjas, om han på öfvertygelsens väg söker göra sina åsikter gällande, än genom att vid kommunalstämmorna rösta omkull alla de öfrige. Jag hyser som sagdt icke

den förhoppningen, att Utskottets förslag här skall blifva antaget; men på det något i denna viktiga fråga måtte vinnas, får jag för min del yrka bifall till Grefve Horns reservation.

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

Herr von Geijer:

Grefve Mörner, Oscar: Jag tillstår att, då jag nyss hörde en ärad talare på norrlandsbanken utveckla sina åsikter i denna fråga, jag en stund hyste ej ringa förhoppningar att genom honom få se lösta de svårigheter, som förefinnas beträffande den kommunala rösträttens bestämmande så att dessa förhållanden skulle kunna ordnas riktigt och rättvist. Han utgick ifrån att kommunen icke vore något bolag; ty mellan dennes medlemmar existerade inga kontraktsevenliga förbindelser; man borde därför ordna den kommunala rösträtten så, att icke hänsigt toges uteslutande till de ekonomiska förhållandena, utan att framför allt det lemnades utrymme åt särskilda menliga egenskaper och olika anlag. Jag kan ej neka att vid åhörandet af detta jag studsade litet tillbaka, ty det föreföll likasom om försynen skulle beskärt oss en lagstiftare med förmåga att kunna lösa en af de svåraste frågor som finnas, den nemligen att bilda ett samhälle, der dessa egenskaper och anlag på grund af lagens bestämmelser måste göra sig gällande. Min förhoppning blef dock sviken, då jag fick veta att detta af talaren angifna höga mål skulle vinnas genom att antaga Utskottets förslag. Jag tillstår att jag icke fann öfverbyggningen svara emot grunden, när jag hörde talaren efter ofvan nämnda premisser komma till detta slut, och jag tänkte i mitt sinne: det måtte vara mycket svårt att ordna denna angelägenhet, då till och med den, som förmenat sig så inse behöfvet, och i enlighet dermed så uppfattat, så framställt det, dock då man kommer till slutet, till sjelfva klämman, studsar tillbaka och framlägger en lösning, som Utskottet hittat på, likasom hvar och en annan kunnat göra det, ehuru Utskottet stödt sitt förslag på andra grunder, än talaren utgått ifrån.

Må vara att kommunen icke är ett bolag. Den är det icke! Men då jag måste vistas i eller vara medlem af en kommun, med eller mot min vilja, bör jag ovilkorligen också hafva någon grund för mina skyldigheter och mina rättigheter gent emot kommunen, och kunna då icke mina menliga egenskaper afvägas och efter dem rösträtt mig tillerkännas, så blir samhället ovilkorligen tvunget att uppsöka andra grunder, och då vågar jag tro och påstå, att den grund, som Utskottet framlagt, icke har företrädare framför de grunder, som nu gälla. Angående städerna har jag redan yttrat mig och torde derom icke mera behöfva säga något.

Det var en annan talare, som yttrade, att lagen till en viss grad vore stödd på godtycke och att dermed ej vore så farligt; så vore det t. ex. endast godtycket, som vore normen för bestämmelsen, att man blir myndig vid 21 års ålder m. m. Kände jag icke den ärade talarens samvetsgrannhet, och att han icke alls är godtycklig, då han pröfvar ett lagförslag, så skulle jag känna en stor känsla af ledsnad öfver att en person, som tror lagar hvilat

§ 11 i Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse på landet.
(Forts.)

på godtycke, skulle hafva att göra med lagstiftningen. Men jag känner honom alltför väl för att behöfva frukta något sådant från hans sida. Hvad angår myndighetsåldern, så vill jag ej erkänna att bestämmelsen i afseende å den är helt och hållet godtycklig, ty då samhället funnit, att mannen vid 21 års ålder i allmänhet nått den utveckling att han kan sköta sig sjelf, då är det väl icke blott godtycke att då göra honom myndig vid den åldern. Angående hvad en tredje talare anfört derom, att i en socken i Vester-götland, hvarest förut funnits ett stort intresse för det allmänna, inflyttat en man, som, ehuru han blott blifvit egare af $\frac{1}{4}$ hemman, likväl genom den stora röstöfvervigt, som tillkom honom på grund af annan inkomst, utöfvat röstförtryck och alldeles borttagit den förut hos kommunens medlemmar varande håg för densammas angelägenheter, så säger jag rent ut, att jag kan citera socknar, der det alldeles icke är något röstförtryck, men att det oakadt ofta endast några få personer komma till stämmorna. Det torde vara därför att det går bra ändå, och då bry de öfrige sig just icke särdeles om kommunens angelägenheter. Talaren nämnde ock att i den anförda socknen, der röstöfvervigten fans hos en person, det gick bra med afseende å dess styrelse, men att det väcktes en känsla af bitterhet mot att en så mäktig röstegande fans. Jag må då påstå, att detta hos kommunens medlemmar visar en hög grad af orättvisa emot den, som så väl skött deras angelägenheter. Det förvånar mig dock föga. Otack är mensklighetens lön!

Jag har just icke hört något, som kan rubba mig från min öfvertygelse, att detta af Lag-Utskottet framlagda förslag för det närvarande är olämpligt och obehöfligt, ja till och med farligt, på grund hvaraf jag fortfarande yrkar afslag derå.

Herr vice Talmannen: Då de nya kommunallagarne antogos, gjorde sig den åsigt gällande, att dessa lagar skulle kunna tillämpas utan att några sådana missförhållanden skulle uppstå, som sedermera genom statistiska uppgifter visat sig ega rum. Och onekligen spårar man, att de bestämmelser, som i dessa lagar återfinnas, utgå från den förutsättning, att icke någon inom en kommun skall kunna innehafva mer än hälften af hela röstetalet inom kommunen. Den 27 § innehåller nemligen följande stadgande: "Vill kommunen åt fullmäktige öfverlåta att med kommunalstämmans rätt handlägga och afgöra de till stämmans behandling hörande ärenden, då må, med de vilkor och undantag här nedan sägs, sådant vara tillåtet, derest kommunalstämman *med mer än hälften* af kommunens hela röstetal efter röstvärdet sig derom förenar." Inom en kommun, der en medlem har mer än hälften af kommunens röstetal, der kunna icke några af de andra sig förena om införande af kommunalfullmäktige och den ensamme behöfver icke förena sig med någon annan för att bestämma den form, hvarunder kommunen skall utöfva sin beslutanderätt. Det visar sig dock af de statistiska uppgifter, som äro meddelade, att i ganska många kommuner ett sådant missförhållande eger rum, enär inom

54 af rikets 2,353 landskommuner enstaka röstegande utöfva hälften och derutöfver af hela röstetalet inom kommunen. Denna upplysning synes mig, om den varit tillgänglig då kommunallagen beslöts, ovilkorligen böra hafva föranledt någon annan uppställning af den §, jag uppläste. Af öfriga siffror, som äro meddelade på samma sida 3 i utlåtandet, synes huru i några andra kommuner jemväl en skarp röstöfvervigt finnes. Hade kommunen icke något annat att göra än att bevilja medel till handhafvande af sina egna angelägenheter, då vill jag medgifva, att jordvärdet eller bevillningsvärdet kunde vara den rätta grunden för rösträttens utöfvande, men tager man i betraktande, att kommunen äfven har skyldighet att genom sina medlemmars personliga samverkan handhafva vissa af sina angelägenheter, då synes det mig obilligt, att en enda medlem af kommunen genom sin öfvervigt skall förpligta andra att utöfva de bestyr, som han hvarken kan eller får ensam utöfva, ty en sådan person hvarken kan eller får utöfva de bestyr, som äro uppdragna åt t. ex. kommunalnämnden, i hvilken skola ingå flere medlemmar än en. Så är äfven förhållandet med afseende å de bestyr, som åligga skolråd och kyrkoråd. Det synes mig alltså, att, då man vunnit upplysning om, att vid kommunallagarnes tillämpning förhållanden uppkommit, som icke kunnat vara afsedda då dessa lagar stiftades, måste något göras för undanrödjande af dessa missförhållanden. Här äro framlagda flera olika förslag i denna syftning, dels af Utskottet och dels af reservanterne, men såsom förut framhållits, kan man icke säga, att hvarken det ena eller det andra hvilar på någon absolut rättvis grund. Af de framställda förslagen gifver jag för min del företräde åt Herr von Gegerfelts, ty enligt min tanke är den relativa bestämmelsen den, som hvilar på den giltigaste grund, hvaremot ett särskildt tillägg i afseende å en positiv begränsning af rösträtten, syftande derhän att densamma ej skulle få utöfvas för högre röstetal, än det som motsvarar bevillning för 10,000 kronors inkomst af kapital eller arbete, icke synes mig böra antagas, innan en fullständigare utredning af förhållandena åstadkommits. På dessa skäl sluter jag mig till det af Herr von Gegerfelt framställda yrkandet.

Grefve Mörner, Axel: Det är den siste talarens yttrande, som föranledt mig att begära ordet. Han sade att, om de statistiska uppgifter som nu finnas varit kända, då kommunallagarne stiftades, hade andra bestämmelser säkerligen kommit att intagas i dem rörande röstberäkning, än som nu skett. Jag betvivlar att, äfven om dessa uppgifter varit kända, kommunallagarnes bestämmelser i afseende på rösträttens utöfvande kunnat gå längre än de gjorde vid den tidpunkt, då dessa lagar utfärdades. Vi böra bemärka, att genom dessa kommunallagars utfärdande skett en stor förändring i de förutvarande förhållandena i afseende på rösträtt i kommunen. Visserligen hafva vi sett, att i vårt svenska samhällsskick ganska stora hopp stundom gjorts, med bortkastande af all historisk utveckling af bestående samhällsförhållanden; men

§ 11* Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse på landet.
(Forts.)

så kan väl icke gå alltid, att man förbjuder, såsom genom kommunallagarne skett, en medlem att rösta för all den honom i kommunen tillhörande jord och tillägger denna rösträtt de arrendatorer, åt hvilka han upplåtit hemmanet. Detta var en så stor förändring af de förutvarande förhållandena, att jag icke tror, att man vid denna tid kunde föreslå en sådan modifikation af rösträtten, som nu är i fråga, och som den föregående talaren förordat. Jag tror, för min del, att en ändring i kommunallagstiftningen kan vara nödvändig, men icke i den riktning, som här är ifrågasatt. Jag tror, att den snarare bör afse att bereda möjlighet för jordegarna, hvilka äro de, som i sista hand svara för de hemmanen åliggande utskylder att äfven bevaka och tillse, hvilka de utskylder äro, som blifva dessa hemman ålagda. Det har nog inträffat, att personer ega hemman, men icke äro i socknen mantalsskrifne utan bo i en annan socken, då är det hans åboer, som utöfva rösträtten, och om dessa då äro aflägsset boende, så finna de sig kanske icke på kommunalstämmorna; han sjelf, som eger hemmanet, läser väl icke taga fullmakt af dem, och då finnes ingen, som bevakar dessa hemmans rätt och bästa, de kunna blifva underkastade de godtyckligaste och besynnerligaste beslut. Jag tror det vore bättre, om i lagen lemnades öppet för egare och åboen att öfverenskomma om det sätt, som borde iakttagas för utöfvande af rösträtten för de hemman, som åboen brukar, om man skall bibehålla något slags sken af princip för den kommunala rösträtten; och vi böra fortfarande hylla den princip, som hittills gifvits, nemligen att i samma mån man deltagar i utskylderna, må man äfven få deltaga i rösträtten. Detta förefaller mig tydligt. Afviker man från den, kommer man in på det fullkomliga godtyckets grund, och hvar finnes då gränsen? Jag yrkar bifall till Utskottets utlåtande i första punkten och afslag å andra punkten.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, förmälte Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att de förevarande båda punkterna måtte bifallas; 2:o af Grefve *Horn*, att Kammaren, med bifall till 1:sta punkten, skulle godkänna den 2:dra punkten med följande förändrade lydelse för senare delen deraf:

“Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon kunna vid kommunalstämma utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot hälften af återstående röstetalet inom kommunen.

Skulle ändock i detta fall hända, att annan röstegande komme att innehafva högre röstetal än den, för hvilken röstberäkningen blifvit sålunda nedsatt, vare den förre icke berättigad att utöfva rösträtt för större antal röster än den senare.

Vid en sådan delning af röstetalet må bråktal af röst icke beräknas.“

3:o) af Herr von Gegerfelt, att 1:a punkten måtte bifallas samt 2:dra punkten antagas med den förändring, att från densamma uteslötes följande ord: "eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar bevilning för tio tusen riksdalers inkomst af kapital eller arbete"; samt 4:o att första punkten skulle bifallas men 2:dra punkten afslås.

§ 11 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet.
(Forts.)

Härefter framställdes först proposition på bifall till båda punkterna, hvarvid svarades talrika nej jemte några ja, sedermera proposition på bifall till Grefve Horns yrkande, då svaren likaledes utföllo med talrika nej jemte några ja, vidare proposition på antagande af Herr von Gegerfells förslag, hvilken proposition besvarades med talrika nej, blandade med ja, och slutligen proposition på bifall till 1:sta men afslag å 2:dra punkten, då svaren utföllo med talrika ja, blandade med nej; Och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit Herr von Gegerfells förslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

"Den, som bifaller 1:sta punkten men afslår andra punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de ifrågavarande punkterna med den förändring, att från 2:dra punkten uteslutas följande ord: "eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar bevilning för 10,000 riksdalers inkomst af kapital eller arbete".

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—86.
Nej—17.

3:dje punkten.

Grefve Mörner, Oscar: Med afseende å den utgång, som den föregående voteringen fått, får jag yrka, att äfven denna punkt måtte afslås.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten afslogs.

4:de, 5:te och 6:te punkterna.

Biföllos.

7:de punkten.

§ 40 i Förord-
ningen om
kommunalsty-
relse i stad.

Herr Ribbing, Sigurd: Emot bifall till förevarande förslag ber jag få nämna några ord. Ett sådant bifall synes mig vara oklokt och gå i motsatt riktning emot hvad annars i fråga om beslutanderätt i kommunala angelägenheter ständigt ånyo yrkas. Det skulle nemligen medföra den faktiska följden, att ett mycket mindre antal bland kommunens medlemmar än som nu är händelsen kunna med kommunens rätt besluta; och då man ju oupphörligen begär att rösträtten må inskränkas för att beslutanderätten ej må ligga i händerna på några få, till nackdel för det större antalet kommunalmedlemmar, synes det mig icke vara skäl att här vidtaga en förändring, som just lägger beslutanderätten i händerna på ett mindre antal, inför eller skärper oligarkien. Man har sagt, att det skulle vara förenadt med svårigheter att få ihop två tredjedelar af hela antalet stadsfullmäktige. Men dessa svårigheter kunna utan fråga afhjelpas dermed, att man för löpande ärenden, t. ex. rörande hälsovården m. m., tillsätter särskilda komitéer med tillräckligt vidsträckt fullmakter och kredit för att kunna vidtaga behöfliga åtgärder t. ex. med anskaffande af provisoriska sjukhus och sjukvård under en gängse epidemi, o. s. v. Man har vidare yttrat, att en analogi till nu föreliggande förslag förefunnes i det stadgande angående kommunalfullmäktige, att desse ega att i ärende fatta beslut, såvida flere än *hälften* af dem äro tillstädes. Härvid är dock att märka, att det beror på kommunen sjelf, och det förtroende den eger till ett mindre antal, om den vill hafva några kommunalfullmäktige eller icke, men att det deremot icke är på kommunen beroende, huruvida stadsfullmäktige skola med kommunens rätt afgöra dess angelägenheter. När nu oupphörligt motioner väckas med klagomål öfver att på landet ett fåtal kan hafva beslutanderätten i sina händer, hvarföre skall man då antaga en förändring, som leder dertill att äfven i städerna afgörandemakten lemnas åt ett fåtal, åtminstone i jemförelse med hvad nu är händelsen. Ett sådant beslut synes mig egnadt att i städerna ganska lätt dekreditera hela stadsfullmäktigeinstitutionen, som nog redan nu framkallat klagomål öfver allt för stor makt öfver kommunens samtliga medlemmar, lagd i händerna på några få. Jag anser således att man mycket väl kan låta stadgandet om två tredjedelars närvaro kvarstå, och ser intet hinder därför, då man, såsom sagdt, kan för vissa löpande ärenden tillsätta särskilda komitéer eller kommissioner; och får jag på grund häraf yrka afslag å hvad Utskottet här föreslagit.

Herr von Gegerfelt: Den ifrågavarande motionen berör ett ämne, som är af ofantligt liten politisk betydelse, men som afser

att afhjelpa en ganska stor olägenhet. I 40 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad finnes stadgadt, att stadsfullmäktige ej må ärende företaga eller deri besluta, der icke minst två tredjedelar af ledamöternas hela antal äro tillstädes. Nu har det emellertid visat sig, att i synnerhet under sommaren så stort antal af stadsfullmäktige äro frånvarande, att beslut icke kunna fattas. Denna olägenhet har särdeles under senare tiden blifvit känbar; då en mängd löpande ärenden, som icke tåla uppskof, blifvit öfverlemnade till stadsfullmäktige, t. ex. frågor om hälsovård, brännvinsförsäljning m. m. Nu kan denna brist afhjelpas på två sätt, antingen, såsom Utskottet föreslagit, genom att nedsätta antalet af de ledamöter, som behöfde vara närvarande för att beslut skulle kunna fattas, eller ock, på sätt Herr Ribbing hemställt, genom tillsättande af särskilda suppleanter. Mig synes det förra sättet hafva ett afgjordt företräde, helst detsamma kan åstadkommas blott genom att ändra några ord i nu gällande författning, då deremot det andra sättet erfordrar icke så få reglementariska stadganden. Vidare får jag erinra, att hufvudsakligen enahanda bestämmelser som Utskottet föreslagit äro gällande för stadsfullmäktige i Stockholm och för kommunalfullmäktige å landet. Det förslag, som nu föreligger, är således blott en tillämpning af den princip, som i andra fall redan finnes genomförd, då deremot icke inom någon enda representativ församling, med undantag af landstingen, hvars verksamhet är inskränkt till några få dagar årligen, beslutanderätten kan öfverlemnas åt suppleanter.

Den enda anmärkning, som skulle kunna framställas mot förevarande förslag, är att ett mindre antal kommer att utöfva kommunens rösträtt. Men härvid ber jag få anmärka, att de ärenden, som här kunna komma i fråga, icke äro af den natur, att något partiintresse dervid kan göra sig gällande, ty viktigare ärenden afgöras väl alltid, då ett större antal äro närvarande; och dessutom blir skilnaden i personalantalet ytterst ringa. Den befarade olägenheten skulle blifva märkbar företrädesvis i de mindre städerna, der antalet fullmäktige kan nedgå till 20. Enligt gällande författning skola af desse minst 14 vara tillstädes och 7 afgöra således der besluten, då ordföranden har votum decisivum. Enligt Utskottets förslag skulle deremot minst 11 vara närvarande och således 6 kunna fatta beslut. Denna skilnad är emellertid alltför obetydlig att tagas i betraktande, och jag får yrka bifall till Utskottets betänkande i denna punkt.

Herr Sundell: Såsom borgmästare i en om också icke stor stad, tror jag mig, beträffande förevarande ärende, hafva tillräcklig erfarenhet; och kan jag icke annat än intyga riktigheten af hvad motionären sagt, att, "isynnerhet under sommartiden, det under stundom varit omöjligt att åstadkomma ett sammanträde, enär så många personer befunnits vara bortresta, att det författningensligna minimiantalet ledamöter icke kunnat med kallelse anträffas." Det är denna olägenhet, som med motionen är afsedd att afhjelpas, och Utskottet genom sitt betänkande velat aflägsna.

§ 40 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad.
(Forts.)

§ 40 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad.
(Forts.)

Jag ber att få återopå allt hvad den siste talaren anfört och vill blott tillägga, att det icke är någon fara, att ärendena skulle komma att i allmänhet behandlas af hälften af stadsfullmäktiges ledamöter, enär i 40 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad stadgas böter för förfallolöst uteblifvande från stadsfullmäktiges sammanträde, och hvilken §, så vidt jag vet, ganska riktigt efterlefves och öfvervakas. När jag säger detta, bör jag kanske äfven tillägga att, så vidt jag vet, stadsfullmäktige till sådana böter mycket sällan gjort sig förfallna.

Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Herr Ekman, Johan Jacob: Jag ser ej heller för min del något skäl hvarför icke Kammaren skulle kunna antaga det förslag, som Utskottet gjort i denna punkt; men då alla de skäl, jag skulle kunna anföra, redan äro af de båda sista talarne framställda, anser jag det icke lämpligt att vidare upptaga Kammarens tid utan yrkar helt enkelt bifall till Utskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels afslag derå, framställdes proposition på bifall till punkten, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

8:de punkten.

Bifölls.

Ang. Konstitutions-Utskottets skrifvelse om 80 § Regeringsformen.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition om antagande af ett tillägg till 80 § Regeringsformen.

Herr vice Talmannen: Såsom Kammaren torde erinra sig, förekom till afgörande samtidigt med Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af 80 § Regeringsformen äfven Konstitutions-Utskottets framställning om en annan lydelse af samma §, och hvilket förslag blef af Kamrarne antaget att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa riksdag. Den förevarande skrifvelsen innehåller endast en anmälan derom, att det af Kongl. Maj:t framställda förslag ej blifvit af Riksdagen antaget. Mig synes, att någon ofullständighet eger rum, då icke i samma skrifvelse förekommer, att en annan lydelse af ifrågavarande paragraf blifvit af Riksdagen antagen hvilande till nästa riksdag, och det synes mig vara så mycket viktigare, att detta i skrifvelsen införas, som den af Kongl. Maj:t aflättna proposition angående omorganisation af försvarsverket blifvit meddelad under uttryckligt förbehåll och vilkor om förändrad lydelse af denna paragraf. För att skrifvelsen alltså måtte kunna vinna den fullständighet, som, enligt min tanke, är erforderlig, får jag hemställa att densamma måtte till Konstitutions-Utskottet återremitteras,

Herr Rydin: Då Konstitutions-Utskottet förhade detta förslag till underdånig skrifvelse, uppstod diskussion, huruvida man skulle i skrifvelsen intaga det af Riksdagen till hvilande antagna förslag om en förändrad lydelse af 80 § Regeringsformen. Man stannade i det beslut, som skrifvelsen utvisar, på grund deraf att man på enahanda sätt förfarit i ett lika beskaffadt fall, nemligen vid 1872 års riksdag, då Riksdagen afslog Kongl. Maj:ts proposition om ändring af 72 § Regeringsformen och antog ett annat förslag till förändrad lydelse af densamma. Dessutom då dessa frågor fått den behandling att hvad, som Kongl. Maj:t föreslagit, derpå lemna Riksdagen svar uti underdånig skrifvelse, men att deremot hvad, som till följd af Riksdagens eget initiativ blir hvilande, införes i riksdagsbeslutet, kan jag icke anse annat än strikte formelt rätt, att Konstitutions-Utskottets förslag till skrifvelse blott innehåller Riksdagens beslut angående Kongl. Maj:ts proposition; men, på sätt Herr vice Talmannen anmärkt, då Kongl. Maj:t i det förslag, som berör arméorganisationen, förutsatt denna grundlagsförändring, och det i allt fall kan vara af vigt, att Riksdagen officiellt underrättar Kongl. Maj:t om det af Riksdagen till hvilande antagna förslaget till ändring af 80 § Regeringsformen, vill jag icke motsätta mig en återremiss af skrifvelsen i sådan syftning.

Ang. Konstitutions-Utskottets skrifvelse om 80 § Regeringsformen.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes först proposition på godkännande af Utskottets förslag, hvarvid svarades nej, samt sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Herr von Ehrenheim uppläste en motion N:o 48, angående beviljande af en pension å 1,000 kronor åt aflidne Kassören i Riksbanken F. W. Löwenadlers enka Isabella Löwenadler, född Feit.

Begärdes på bordet.

Anmälades och bordlades Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 2, angående villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.